

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА УГОРСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ФОГЕЛЬ АНДРЕЯ ТИБОРІВНА

**ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДІАЛЕКТІВ НА УРОКАХ
УГОРСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА У
МОВЛЕННІ ШКОЛЯРІВ М. БЕРЕГОВА**

«014.026 Угорська мова і література»

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
Лизанець П.М.
доктор філологічних наук, професор кафедри угорської філології

Ужгород – 2024

Реєстрація _____

(номер)

« ____ » _____ 2024 р. _____

(підпис пров. фахівця) (прізвище та ініціали)

провідний фахівець, кафедра угорської філології
дисциплін

Дипломна робота допущена до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)

Зикань Х.І.

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри угорської філології

« ____ » _____ 2024 р.

Рецензент _____

Нодь Н.Й.

(підпис)

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри угорської філології

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYÜGYI MINISZTERIUMA
ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
„UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM”
UKRÁN–MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZET
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK

FOGEL ANDREA

**A nyelvváltozatok tanítása a magyar nyelvi órán, sajátosságaik
megjelenése a beregszászi tanulók nyelvhasználatában**

Magyar nyelv és irodalom

Diplomamunka a magiszteri fokozat megszerzésére

014.026. Magyar nyelv és irodalom

Tudományos témavezető:

Lizanec Péter

a filológiai tudományok professzora

Ungvár – 2024

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
1. A KÉRDÉSEL FOGLALKOZÓ SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE ..	8
1.1. A diáknyelv a szakirodalom tükrében.....	8
1.2. A nyelvváltozatok tanításával kapcsolatos módszertani szakirodalomról.....	15
2. DIÁKNYELVI FEJLEMÉNYEK A BEREGSZÁSZI KOSSUTH LAJOS LÍCEUM TANULÓINAK NYELVHASZNÁLATÁBAN	22
3. A KIFEJEZÉSEK KATEGORIZÁLÁSA	39
3.1. A kifejezések tematikai kategorizálása.....	39
3.2. A szavak csoportosítása szófajtani szempontból.....	42
3.3. A kifejezések csoportosítása szerkezete szerint.....	44
4. A NYELVVÁLTOZATOK OKTATÁSA A MAGYAR NYELV ÓRÁN ..	47
4.1. A nyelvváltozatok sajátosságai a tankönyvek lapjain.....	47
4.2. A pedagógusok véleménye a diákok nyelvhasználatáról.....	59
BEFEJEZÉS	71
KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA	76
A FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM JEGYZÉKE	82
REZÜME (ukrán nyelven)	83
REZÜME (angol nyelven)	84
MELLÉKLET	85

BEVEZETÉS

Dolgozatom témája: A nyelvváltozatok tanítása a magyar nyelv órán, sajátosságaik megjelenése a beregszászi tanulók nyelvhasználatában.

A fiatalok élete, kultúrája az utóbbi időben több kutatás tárgyát képezi. E korosztály viselkedési- és öltözködési kultúráját meghatározza társai véleménye, s ez az, ami beleszól nyelvhasználati szokásaikba is. A nyelvi megnyilvánulások nélkülözhetetlen adatokat szolgáltatnak az ifjúság életének megismeréséhez. Sokan azt állítják, hogy ez a beszédstílus fésületlen, vannak azonban olyan tudósok is, akik meglátják szóalkotásuk ötletességét. Az ifjúság nyelvhasználatának indítóoka a csoporthoz, az egy bizonyos körhöz való tartozás. A diáknyelv keletkezésében szerepet játszik a tréfálkozás, a gúnyolódás is.

A nyelvi megnyilvánulások nélkülözhetetlen adatokat szolgáltatnak az ifjúság életének megismeréséhez. A diáknyelv megítélése korántsem volt mindig egységes: néha üldözendőnek, néha megbocsáthatónak gondolták használatát. Manapság pedig egyre gyakrabban használják ki a benne rejlő lehetőségeket.

A kutatás célja kettős, hiszen elsősorban a Beregszászi Kossuth Lajos Líceum tanulóinak nyelvhasználati szokásait kívánom feltárni, csoportosítani az összegyűjtött kifejezéseket különféle szempontok szerint. Hasonlóan kiemelt cél a nyelvváltozatok iskolai közegben történő megítélésének feltárása, a magyar nyelv órán történő interpretálás sajátosságainak bemutatása.

A téma aktualitása abban rejlik, hogy a ma fiatalja különféle hatásnak van kitéve mindennapjai során. Viselkedésére, ízlésvilágára hat a technika, melynek segítségével kiszélesül a világ, s a modernizáció, a másik kultúra, egy-egy másik nyelvi elem alakítja a szókészletet, a mindennapi nyelvhasználatot is.

Bár a diáknyelvvvel sok szakirodalom foglalkozik, az általam választott korpusz nyelvhasználatát eddig még nem vette senki górcső alá.

A gyűjtés módszere. A gyűjtést empirikus módszerrel végeztem, a közvetlen beszélgetés, és megfigyelés típusával, melynek segítségével összegyűjtöttem a

diáknyelvi fejleményeket. Ezt kiegészítette a kérdőív, melyet kitöltöttek a tanárok. A nyelvváltozatokkal kapcsolatos információkat közvetett módszerrel gyűjtöttem, hiszen a tanterv és a tankönyv tanulmányozása képeztem kutatásom alapját.

Az anyaggyűjtés forrása: a Beregszászi Kossuth Lajos Líceum, illetve az aktuális tankönyvek és tantervek.

Adatközlőim a Beregszászi Kossuth Lajos Líceum 10–11. osztályos tanulói és az őket oktató tanárok voltak.

A kutatópont története:

A **Beregszászi Kossuth Lajos Líceum** (korábban Beregszászi 4. Számú Kossuth Lajos Középiskola) Beregszász város legnagyobb történelmi múlttal rendelkező iskolája, amely több mint 120 éves múltra tekint vissza. Az eltelt évszázad alatt az impozáns épület mindvégig az oktatás, népnevelés szolgálatában állt. Napjainkban (2023) a líceum 44 fős tanári kara 550 tanuló oktatásával foglalkozik.

Beregszász 1900-ban az osztrák-magyar monarchiabeli Bereg vármegye székhelye volt. A városi állami elemi fiú- és leányiskolában 960 gyerek tanult. A Bocskai (ma B. Hmelnickij) utcában vettek meg egy alkalmas telket a királyi kincstár részére iskolaépítés céljára. 1900. november 8-án a vármegyei közigazgatási ülésen engedélyezték az új elemi iskola felépítését, melyre 128 ezer koronát utaltak ki. Csanádi György jeles helytörténész szerint a tervezéssel Lechner Ödön építész bízta meg. Az építkezést az Incze és Társai nevű nagyváradai cég vezette. 1901. június 9-én az építkezésről így számolt be a Bereg c. lap: *„Az új állami elemi népiskolai épület városunkban a Bocskai utcán gyorsan kezd emelkedni. A földszint már felerészben készen van, s az emeleti rész is nemsokára megkezdődik.”* Az iskola külső megjelenéséről a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott mindenki. A Beregi Újság esztétája 1904-ben például ezt írta: *„Minden legkisebb ajtósaroknak, de főleg dísznek közvetlenül és egyenesen ahhoz az épülethez kell készítenie, amelyikre alkalmazzák. Akkor összhangban lesz az utolsó kulcslyuk is a többi részekkel és összességben az egészszel. Ez van*

meg a Bocskai utcai elemi iskola épületén, s ez az oka, hogy annak egész külseje és belseje szépérzékre, ízlésre mutat.” Az iskola ünnepélyes felavatására 1902. október 5-én került sor a Közoktatásügyi Minisztérium képviselőjének és a vármegye vezetőinek jelenlétében. Ezek után a Bocskai utcai épület I. Számú Állami Elemi Fiú- és Lányiskolaként működött. Az első igazgató Serly Ferenc volt. 1945-ben a szovjet hatóságok hétosztályos magyar tannyelvű általános iskolává minősítették az intézményt. A végzősök orosz vagy ukrán tannyelvű középiskolában szereztek érettségi bizonyítványt. 1945-ben két nyolcadik osztályt nyitottak 76 diákkal. Az 1956–57-es tanévben kerültek ki az első magyar nyelven érettségizők. A Líceumnak sok nagyszerű pedagógusa volt. Itt tanított magyar nyelvet és irodalmat Drávai Gizella és Karádi László. Terebesi Viktor tanár úr emlékére évente matematikaversenyt rendeznek. A líceum 1963 óta viseli Kossuth Lajos nevét. 1991 júliusában avatták fel bejárata előtt Kossuth Lajos mellszobrát, Somogyi Árpád Munkácsy-díjas magyar szobrászművész alkotását. [61]

2021 februárjának végén, a Beregszászi Városi Tanács határozata értelmében a középiskolát átnevezték, s immár Beregszászi Kossuth Lajos Líceum néven folytatja tovább működését. [62]

1. A KÉRDÉSEL FOGLALKOZÓ SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

1.1. A diáknyelv a szakirodalom tükrében

A fiatalok nyelvi elkülönülése már régtől megfigyelhető, ezt tanúsítja az a rendetek cikk és tanulmány, mely a témában napvilágot látott. Mielőtt saját kutatásomat elkezdtem volna, fontosnak tartottam áttekinteni ezeket az írásokat, melyek jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy kutatásomat elvégezzem, hiszen számtalan jó módszertani, kutatási sajátosságot tudtam felhasználni az olvasottakból.

E nyelvi sajátosságnak több nyelvtudományi munka is fejezeteket szentel, s általában a csoportnyelvek között említik meg. A jassz nyelv, argó, csibész nyelv vagy tolvaj nyelv címszó alatt tesznek említést arról, hogy ennek a csoportnyelvi formának szavait átveszi a diáknyelv. A diáknyelv az évszázadokra visszavezethető iskolanyelvből nőtte ki magát. A magyarországi diáknyelvkutatás 1898-ban indult meg, mégpedig **Dobos Károly** nevéhez köthető, aki A magyar diáknyelv szótárában a következőképpen nyilatkozik: „Alig lehetne ennél alkalmasabb módot találni a diákélet elevenségének, még könnyeiben is nevető életének megőrzésére, mint ha bemutatom nyelvének egy részét. ... A diáknyelv az egyik legérdekesebb példa a nyelvfejlődés átmeneti állapotának megvilágítására, amelyben az egyes szavak, képzők, sajátságok, elváltozások ... még a lét s nemlét határán küszködnek s forronganak” [8, 198.o.]. A századforduló után a megnevezések igen színes képet mutatnak. **Velledits Lajos** a terminusok sokszínűsége kapcsán az 1917-ben megjelent munkájában így vélekedik: „A nyelv nevének a jelentése: hazugság, félrevezetés. Alkotói tehát olyan nyelveket akartak csinálni, melyet más ne értsen meg. Ezért eredetében rokon a tolvajnyelvvél, melyből sok szót át is vett” [52, 60.o.]. Az 1963-ban Az ifjúság nyelvéről című cikkben **Kovalovszky** használja először az „ifjúsági nyelv” megnevezést: „Diákság

és munkásifjúság, város és falu fiatalsága majdnem egyformán beszél: egy széles körű, szinte általános egységesülés tanúi vagyunk” [25, 66.o.].

Kovalovszky Miklós megállapítja, hogy a fiatalok csoportnyelve egybeolvadt egy általános érvényű „ifjúsági nyelvben”; s az ifjúság korábbi rétegnyelvei eltűntek, hiszen a diákság és a munkás ifjúság majdnem egyformán beszél [26, 48–76. o.].

„Minél intenzívebb a beszélőközösség tagjainak (beszéd)kapcsolata, annál gyakoribbak a szlengjelenségek a beszédben” – írja **Kis Tamás** [20, 45.o.]. Ilyen csoportok létrejöhetnek általános iskolában, középiskolában, felsőoktatási intézményekben, ahol azután a tagok kialakíthatják saját szlengjüket. A diáknyelv szókincese nem a titkosságra törekszik, sokkal inkább az elkülönülésre. Ez a mérvadó alakulása, fejlődése során. A diákok kevésbé zárt csoportot alkotnak, hiszen nem minden idejüket töltik diáktársaikkal, iskolán kívül, más csoportokkal, másfajta közösségekkel is érintkeznek, de ekkor is használhatják a normaként elfogadott köznyelv mellett saját nyelvüket.

E tanulmányok nagyban hozzásegítettek a diáknyelv fogalmának megértéséhez, ami jelentős, hiszen kutatásom ezen alapul. Sok szakirodalmat átolvastam annak érdekében, hogy tisztázzam a főbb fogalmakat: szleng, diáknyelv, csoportnyelv, ifjúsági nyelv, rétegnyelv stb. A fogalmak egyértelműsítésére, tisztázására szinte minden szakirodalom különös figyelmet fordít. Érdekeseek voltak azok a szakcikkek, tanulmányok, melyek a diáknyelv és az ifjúsági nyelv közötti kapcsolatot, átfedéseket magyarázták. Ezek szintén sok hasznos információval szolgáltak, segítségükkel rájöttem, hogy nem kell e kettőt élesen elhatárolni. Kovalovszky megállapítása szerint a diáknyelv egyre inkább elveszti önálló csoportnyelv jellegét, és beolvad az úgynevezett ifjúsági nyelvbe, mint egységes rétegnyelvbe. „A diáknyelv ... olyan nyelvi eszköz, amely az irodalmi nyelvtől, a köznyelvtől és a 13 népnyelvtől csak a szókincsben tér el, s ezek az eltérő szavak főleg az iskolai életre vonatkoznak és olyan sajátos jelek, amelyek csak a beavatottak számára szimbolizálják a valóság valamelyik

mozzanatát” [32, 125.o.]. **Grétsy László** szerint a diáknyelv és az ifjúsági nyelv tanulmányozása egybeforrott, hiszen a kettő közötti kapcsolat, átfedés a nyelvhasználatban is megnyilvánul. Szerinte az ifjúsági nyelv célja egy csoporthoz való tartozás hangsúlyozása. [10, 968–969. o.] „...az ifjúsági nyelvnek egyik válfaja a diáknyelv” [31, 1.o.] **Bachát László** írásaiban olvashatunk arról, hogy ez a nyelvréteg sok idegen szót és kifejezést használ, melyet más nyelvekből vett át, ám azt is megfigyelhetjük, hogy ezeket is saját ízlésének megfelelően alakítja [6, 53–56. o.]. A fiatalság nyelvét a csoportnyelvek oldaláról megközelítve célszerű diáknyelvnek, társadalmi oldalról megközelítve pedig ifjúsági nyelvnek nevezni [54. 1. o.]. E nyelvváltozat sajátja a rögtönzés, nem a céltudatos szóalkotás, sokkal inkább a pillanatnyi nyelvízlés. Ezek a spontán nyelvi alakulatok nem maradnak meg a nyelvhasználatban, ezért nehéz gyűjteni és tanulmányozni őket [44, 14–17.o.].

A diáknyelv nem csupán az ifjúsági nyelvvel rokonítható, sok közös vonás figyelhető meg a szlenggel, több szakíró e két nyelvváltozatot rokonítja, hisz a szlenget, hisz a fiatalok használják a leggyakrabban [3].

Hasznos segítséget nyújtott **Kiss Tamás** 1996-ban megjelent bibliográfiája, melyben a kiadás évéig megjelent tudományos munkákat veszi számon, azokat, melyek a szleng témakörével foglalkoznak. Érdekessége azonban, hogy csak az olyan kutatásokat ismerteti, ahol a szerzők nyelvészeti szempontból vizsgálják a szlenget. Az általános vizsgálódási tematikájú műveket kihagyja. Sőt a diáknyelvvél kapcsolatos könyvek közül is azokra fekteti a hangsúlyt, melyekben nyelvészeti megközelítés van. A gyűjtéseket tartalmazó publikációkat nem említi [21, 225–28. o.]

Fábián Pál: *A mai magyar nyelv* című könyvben rétegnyelvként nevezi meg az ifjúsági nyelvet. Kiemeli, hogy ez nem egy külön nyelv, csak a nemzeti nyelvnek egy kiágazása, ami csak szókészletében különbözik a köznyelvtől. „A fiatalság elégedetlen mindennel, ami megszokott, régi, s lelkesedik az újért, vonzódik a szokatlanhoz, rendkívülihez, szabálytalanhoz. Ez magyarázza a fiatalok

érdeklődését, sőt rokonszenvét a társadalmon kívüli és alatti rétegek iránt, ezért tetszik és imponál nekik minden „vagányság”, s innen ered a csibésznyelv, a szoros értelemben vett argó erős hatása az ifjúság beszédére.” [2, 478. o.]

A *Nyelvművelő kézikönyvben* Grétsy megállapítja, hogy az ifjúsági nyelv nyelvi előzménye egyrészt a diáknyelvben keresendő, másrészt a nem diák fiataloknak a származás, a család, a munkahely és a környezet által kiformált nyelvében [10, 968–969. o].

Agh Tímea a fentebb említett munkájában részletesebben beszámol a szleng fejlődéstörténetéről. Felhívja a figyelmet arra is, hogy bár az „ifjúsági nyelv” elnevezés csak 1963-ban jelent meg a szakirodalomban, a diáknyelv mégsem újkeletű dolog, hisz az évszázadokra visszavezethető iskolanyelvből nőtte ki magát [3].

Gondosan áttanulmányoztam azt is, honnan, milyen forrásokból meríti az ifjúsági nyelv a szókincsét, mi befolyásolja kialakulását. Minden szakirodalom, amit átolvastam, arra a megállapításra jut, hogy bár a diáknyelv legfőbb forrása a köznyelv, legnagyobb részt más csoportnyelvekből és idegen nyelvekből táplálkozik.

Grétsy László kiemeli az ifjúsági nyelv és a tolvajnyelv kapcsolatát, a kettő közötti hasonlóságokat és különbségeket. Legnagyobb eltérésként a két nyelvhasználat között a célt és a rendeltetést látja. Felhívja a figyelmet arra, hogy a tolvajnyelv titkosságra törekszik, érthetlenségre, míg az ifjúsági nyelv célja egy csoporthoz való tartozás hangsúlyozása. [10, 968–969. o]

Rónaky Edit: *Hogyan beszél ma az ifjúság?* című munkájából megtudhatjuk, hogy az ifjúsági nyelv igazából a köznyelvből származik, s folyamatosan abból meríti szavait, de felhívja arra a figyelmet a szerző, hogy az átvett kifejezéseket új jelentéssel gazdagítja a diákság, illetve különböző szóalkotási módok segítségével saját kedvére alakítja. A második forrásként az argót, illetve az idegen nyelvet jelöli meg. Az argó kapcsán leszögezi, hogy közvetítőként áll a tolvajnyelv, a cigánynyelv és a diáknyelv között. Az idegen nyelvi átvételeket is részletesen

tárgyalja és ezen kívül még olyan forrásokat is megemlít, mint a népnyelv, más rétegnyelvek, csoportnyelvek, az irodalmi nyelv, archaizmusok és a régi ifjúsági nyelv. [44, 273–81. o.]

Bachát László szintén e nyelvrétegeket nevezi meg a diáknyelv szókészletének bővítési bázisaként, ám hangsúlyozza, hogy sok szó eredetét nagyon nehéz vagy egyáltalán nem lehet megállapítani. Ennek az az oka, hogy a szavak a nyelvi rétegekben való vándorlásuk során gyakran igen nagymértékű jelentésváltozáson mentek át. Bachát a sok idegen nyelvű elemre is felhívja a figyelmet, és megállapítja, hogy ezek az elemek egy része az átadó szaknyelvből került át, másokat pedig az iskolában tanult idegen nyelvekből, a televízióból, a rádióból és az olvasmányaikból vettek át a fiatalok. [4, 104–149. o.]

Fontosnak tartom tisztázni azt is, milyen tulajdonságokkal rendelkezik az ifjúsági és a diáknyelv. **Kovalovszky Miklós** azt írja, hogy az ifjúsági nyelv szókincsére jellemző a folyamatos megújulás és a divatszavak használata. [27, 693–694. o.] Legjellemzőbb vonásai: humor, szellemesség, rögtönzés, gúny, cinizmus, tiszteletlenség, durvaság. Kiemeli azt, hogy a rögtönzések nagyon értékessé teszik a nyelvet, de mivel ezek a spontán nyelvi alakulatok nem maradnak meg a nyelvhasználatban, ezért nehéz gyűjteni és tanulmányozni őket. [44, 14–17.o.]

Agh Tímea a diákszleng vonásai között említi meg:

- nem egységes ifjúsági nyelvként él, hanem elkülönülő csoportnyelvekben
- a sajátos szóalkotás indítékai a csoporthoz való tartozás, feltűnési vágy, a nyelvi normáktól való elszakadás vágya
- szókincse gazdag, játékos, ötletes, vidám, de jellemző rá a durvaság is
- szókincse állandóan változik [3]

Nem feledkezhetünk meg arról, hogy az ifjúsági nyelv többször durva, sokszor obszcén kifejezéseket használ. E tematika is több szakirodalom tárgyát képezi.

Laczkó Mária: *Hogyan minősítik a tizenévesek beszédét a diákok és a tanárok* című tanulmányában kitér a diákok nyelvhasználatának közönségességére, trágárságára. Míg a közvélemény úgy gondolja, hogy a durvaság és trágár beszéd inkább a fiúkra jellemző, a tanulmány által bemutatott felmérések azt bizonyítják, hogy ez egy téves állítás, és nemtől függetlenül mind a fiúk, mind a lányok nyelvhasználatát áthatja ez a negatív vonása az ifjúsági nyelvnek. [29]

„... ha a padokat és a falakat nem szellemes, hanem trágár szavakkal firkálják össze a tanulók... ha az utcán, a buszon a lányok és a fiúk szájából egyre több ocsmányság ömlik, ez komoly társadalmi gondok-bajok vetülete. Ezeken pedig finomkodó cenzúránkkal segíthetünk a legkevésbé.” [44, 4. o.] Sok helytelenítője van az ifjúsági nyelvnek durvasága, cinizmusa, üres hányavetisége miatt, azt sem szabad elfelejteni, hogy a szó a lélek tükre. Tehát a gondolkodásmódnak a helyes irányba terelése kell legyen az első lépés annak érdekében, hogy az ifjúság nyelvében csökkenjenek a durvaságok. [2, 479. o.]

Vasová Kinga a *Fiatalok és a nyelvi durvaság* című tanulmányában a verbális agresszió kérdéskörét fejtegeti, empirikus kutatásának eredményeként megtudhatjuk, hogy miért olyan gyakori a durva nyelvhasználat a fiatalok körében. A média, a globalizáció, de mindenek előtt a szülők, az otthoni környezet az, ami negatív hatást gyakorolhat, s kiváltó okai a fiatalság nyelvi agressziójának. [51, 283 o.] A szakirodalom foglalkozik az ifjúsági nyelv értékével is. **Grétsy László** az hasznosnak, nyelvgazdagítónak tartja, de hangsúlyozza, hogy ügyelni kell arra, hogy ne szennyeződjön be, mert ebben az esetben elveszíti értékét. Szerinte vissza kell benne szorítani a durva, ízléstelen szavakat, amelyek általában a tolvajnyelvből kerültek át az ifjúsági nyelvbe. [10, 971–974. o.] „A nyelvészek a nyelvfejlődést, a pszichológusok, szociológusok számára a diákközönség lélektani összetevőit ismerhetik meg, a tanárok diákjaikat, a szülők gyermekeiket, a felnőttek a fiatalokat, ha a felszínes megítélés helyett mélyebben, alaposabban, sokoldalúan vizsgáljuk sajátos nyelvüket.” [44, 7. o.]

Vidra Anikó azért tartja értékesnek az ifjúsági nyelvet, mert a fiatalok világának, életének, felfogásának, tevékenységének teljes megismeréséhez nagyon gyakran a nyelvi megnyilvánulások szolgáltatnak nélkülözhetetlen adatokat [54]. „Az idősebbek, a hagyományokhoz jobban ragaszkodók a nyelvi kifejezésben sem szeretik elhagyni a régi divatot, a fiatalok, az újdonságkedvelők pedig könnyebben hajlanak arra, hogy felkapják az új nyelvi szokást” hivatkozás. Tehát nem csoda, hogy a változáskedvelő fiatalok nyelve olyan gyorsan változó, friss, változatos. [45, 11. o.]

A diáknyelv, ifjúsági nyelv szavainak témakörök szerinti felosztásával több általam áttanulmányozott munka is foglalkozik. Bár sok nyelvész sokféle módon sorolja csoportokba a diákszleng szavait, azt figyeltem meg, hogy a témakörök szerinti felosztás kisebb eltérésekkel ugyan, de mindenkinél megegyezik. A szavak témakörök szerinti csoportosításában és a kérdőív összeállításában nagy segítséget nyújtott Bachát László: *Az ifjúsági és a diáknyelv kérdései* című cikke [5, 107–122. o.]. Grétsy László: *Ifjúsági nyelv* című írása [10, 969 o.], Vidra Anikó: *Az ifjúság sajátos nyelvhasználatáról* című munkája [54] és Hoffmann Ottó: *Mini-tini-szótár* című szótára is hozzásegített a témakörök szerinti csoportosításban [12]

A grammatikai csoportosításban segített Tóth Annabella: *A szleng szókincsének vizsgálata* c. cikke, mely részletesen tárgyalja a belső szóalkotást, ezen belül a jelentésbeli szóalkotást, az alaki szóalkotást és a ritkább szóalkotási módokat is, továbbá az állandósult szókapcsolatok kialakulásának módját is ismerteti [49, 18–190. o.]. De hasonló segítséget nyújtottak Kovalovszky Miklós, Grétsy László, Rónaky Edit munkái is. Különösen sok tapasztalattal láttak el azok az írások, melyek olyan környezetben valósultak meg, ahol hasonló az adatközlők nyelvi sajátossága, vagyis kétnyelvűek. Tuska Tünde: *A kétnyelvűséggel kapcsolatos nyelvi attitűdök vizsgálata a magyarországi szlovák szakos hallgatók körében* című tanulmánya. „... – fiatalok, de nem ritkán a felnőttek is örömeiket lelik abban, hogy tárgyakat, cselekedeteket újra keresztelnek, némely szókat megcsonkítanak, másokat tudatosan rosszul használnak, szócsonkokat

összeolvasztanak, egyszóval játszanak, mert fel akarnak tűnni, mert megrészesíti őket a szóalkotás gyönyöre s mert az agyonkoptatott, színtelen, üres szólamok zendülésre készítetik őket.” [50, 280.o.] Nagy Natália: A magyar filológus hallgatók nyelvhasználatáról című tanulmánya, melyben az Ungvári Nemzeti Egyetem hallgatóinak nyelvhasználatával foglalkozik. Csoportosítja az összegyűjtött szavakat különböző szempontok szerint, melyeket én is alkalmaztam kutatásom során. [37, 69–89.o.; 38]

A szórványban élők nyelvhasználati sajátosságaira hívja fel a figyelmet tanulmányában, rávilágítva, hogy nem csupán a szünetekben használják a tanulók a szláv átvételeket, de az órák alkalmával is élnek ezzel a sajátossággal [36, 38–46. o.].

Mindenképpen konstatálhatom, hogy az általam tanulmányozott szakirodalom jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy választott témámat megfelelő módon tudjam kutatni, s tisztában legyek azokkal a problémás kérdésekkel, melyek a témához kapcsolódnak.

1.2. A nyelvváltozatok tanításával kapcsolatos módszertani szakirodalomról

Az anyanyelvi nevelés tekintetében nagy jelentőséggel bír az iskolai oktatás, hiszen a tanuló ennek a folyamatnak a segítségével fejlődik, gondolatait, világnézetét befolyásolja. Mindezekon túl fejlődik a kifejezőképesség, nyelvi kompetencia, jelentősen tudjuk módosítani a tanuló nyelvhasználati sajátosságait. E tematikában az átadásra szánt ismeretek bonyolultak, több szempontot is ötvöznek, de a rendelkezésre álló órakeret szűkös határokat, óraszámot szab e színes és eléggé bonyolult információhalmaznak. Ezzel magyarázható, hogy a nyelvváltozatok oktatásának kérdése a módszertan egyik legproblematisabb területe. Jelentős próbatételt jelent a pedagógus számára a különféle standard és nem standard nyelvváltozatok, a nyelvi változatosság tanításának tematikájához

tartozó ismeretanyag. A pedagógus nyelvi attitűdje, világnézeti felfogása rányomja bélyegét a nyelvváltozatok és a nyelvi változatosság interpretálására. Arra, hogy mik azok a tényezők, melyekre nagyobb hangsúlyt fektet, mit és hogyan mutat be a tanulók számára. Példának okáért jelen kutatás tárgyát a diáknyelvet is fel lehet tüntetni negatív szemszögből, ugyanakkor egy színes, kreatív nyelvváltozatként is.

„Bár a többnormájú, leíró szemléletű szociolingvisztikai megközelítés évtizedek óta jelen van a nyelvészeti, anyanyelv-pedagógiai diskurzusokban, az oktatás gyakorlati oldalára jóval szerényebb hatást gyakorol, mint ami az ezzel foglalkozó szakemberek szerint kívánatos lenne.” [18, 21. o.] A nyelvváltozatok oktatásával, a tantervben elfoglalt helyével, sajátosságaival, több nyelvész-kutató foglalkozott [13, 323–334. o.; 23, 373–381. o.; 40, 58–68.o.].

A tanterv oldalain, magyarországi vonatkozásban, de jelen információim alapján elmondhatom, hogy a jelenleg Ukrajnában érvényben lévő tanterv szerint is minimalizált keretek között valósul meg a nyelvváltozatok oktatása. Gondolok itt nem csupán magára a fogalomra, hanem a hozzá kapcsolódó témakör, többek között a tájszavak, a földrajzi és a társadalmi tagolódás szerinti elkülönülésre vagy a szleng sajátosságainak megismertetésére.

„Pedig egy-egy ilyen elnagyolt tárgyalás esetében elvész a nyelvváltozatok, a nyelvhasználat lényegi része. Sokszor csak nagyobb, kategóriákba rendezve, absztraktabb módon lehetséges megragadni az adott nyelvi jelenséget (pl. egy nyelvváltozatot általánosságban leírni). Azonban az oktatási-nevelési folyamatokban ez a fajta absztrakt megközelítés a nyelvváltozatok és általában a nyelvi-nyelvtani jelenségek, fogalmak tanítása kapcsolatában erőteljesen megkérdőjelezhető.” [18, 28. o.] A magyarnyelv-óra és tágabb értelemben az anyanyelvi nevelés több szempontból specifikus, egyrészt azért, mert formálja a gyermek világlátását, az anyanyelvről alkotott véleményét, gondolatainak beszéd formában történő megjelenését, másrészt azért, mert egy olyan tudást kísérel meg az anyanyelvi órán átadni a tanár, mely a gyerekhez közel áll, a mindennapi életében, a környezetében érzékelhető, egy teljesen létező dolog, mellyel a

mindennapi élet során is találkozunk. Fontos, hogy megfelelő módon ismerje, tudja befogadni. Ezzel a bonyolult és összetett fogalomalkotással kell foglalkozni a nyelvváltozatokkal kapcsolatos szűkös órakereten belül. **Jánk István** szerint a problémát az jelenti, hogy ezt elvont, s már-már felfoghatatlan szabályok és fogalmak tanításával kísérel megvalósítani a tanár. Ezzel magyarázható az, hogy a nyelvtanórán a gyermek meglévő tudása és az új tudás melyet be kell fogadjon, nem találkozik. Ez azzal magyarázható, hogy a gyermek tudása, a nyelvről alkotott elképzelése, ismeretei messze vannak az iskolában elsajátítandó nyelvi ismeretektől. Azok a gyermeki elme számára bonyolultak, felfoghatatlanok.

A tanuló ismer különféle nyelvi jelenséget, nyelvváltozatot, szabályt, elképzelése van arról, hogy mi a nyelvi norma. Vagyis leszögezhetjük, hogy a téma kapcsán némi előismerettel rendelkezik. Cél lenne, hogy eme előismeretet és a feldolgozni szükséges elméleti anyagot párhuzamba hozzuk. Sőt segíthet ebben az a tény is, hogy rendelkezik olyan ismerettel is, melynek köszönhetően fel tudja mérni, ha saját vagy társa beszédét megfigyeli, hogy vannak kifejezések, melyeket csak egy bizonyos környezetben használ. Például társaival folytatott kommunikációs helyzetekben igen, de a tanáraival vagy szüleivel nem alkalmazza a beszélgetések során.

Feltételezhetjük, hogy azt is tudja, hogy vannak helyzetek, amikor változtatunk viselkedésünkön, s megváltozik nyelvhasználatunk is. A nyelvváltozatokkal foglalkozó órán fontos, hogy ezekre a tényekre, tényszerű ismeretekre reagáljon a pedagógus, a meglévő ismeretanyagot összekösse az új témával. Ha ezt nem cselekszi meg, akkor megvan az esély arra, hogy a régi és az új tudáselemek között nem alakul ki kapcsolat [11, 56–67. o.]. Ebben az esetben megtörténhet, hogy az új tananyag nem rögzül, amennyiben igen, netán szervetlenül épül be a régi tudásbázisba. Jánk István az ilyen helyzetre példának hozza fel azt, hogy a tanuló megtanulja a nyelvjárási régiókat, tudja azok jellemzőit, de nem tudja, vagy nem rendelkezik olyan tudással, melynek segítségével felismerné, hogy az ő nyelvváltozata melyikbe tartozik; vagy tudja,

hogy mi a hivatalos stílus jellemzője, de nem tud annak megfelelően fogalmazni. [18, 21–24. o.] *„További problémát jelenthet az ún. kognitív disszonancia jelensége, az új és a régi tudásrendszer ellentétes természete miatt (pl. amikor a pedagógus ad hoc tájszavakat sorol fel a diák nyelvjárási régiójából, de a gyerek nem ismeri őket; vagy a diáknyelv fogalmát tanítja, és ő olyan példákat ad rá, amelyeket a gyerekek már nem használnak).”* [7, 14. o.]

Jelen helyzetében a nyelvtudománynak már elfogadott tény, hogy a nyelv változik és változatokban él. Az is egyértelmű, hogy nem változatlan, sokkal inkább dinamikus, s mint ilyen, folyamatosan változik. Nem lehet éles határvonalat húzni az egyes korok, változatok, időszakok között, hiszen ezek egymással keveredve, kölcsönhatásban valósulnak meg [7, 3–14.o.; 41, 201–216. o.]

Ezen kijelentések azért rendelkeznek nagy jelentőséggel, mert, ha figyelmen kívül hagyjuk őket, nem tud értelemmel megtelni az anyanyelvi nevelés és oktatás, s így elveszíti hatékonyságát. Fontos, hogy az egyes tanárban és tanulóban meglegyen ez a szemlélet, hiszen ellenkező az egyes nyelvi-nyelvtani kategóriák és fogalmak üresek lesznek. Ebbe a hibába eléggé gyakran esnek a pedagógusok a nyelvjárási oktatása kapcsán.

Jánk István a következő megoldási lehetőségeket ajánlja a nyelvváltozatok eredményesebb elsajátítására:

1.) A magyar nyelv tantárgy tantárgyi óraszámának növelése. A nyelvtanórákon a nyelv tanítása eléggé korlátozottan valósul meg, hiszen a kevés óraszám miatt a tanár csak a szabályokat tanítja meg a tanulókkal, nem terjed ki az oktatás a gyakorlati megvalósulásra, netán a világnézet bővítésére. Ez jellemző a nyelvváltozatok oktatására is. Az oktató mellőzi a nyelvi attitűd felmérését, a nyelvváltozatok gyakorlati megvalósulásának szemléltetését, hiszen nincs rá ideje.

2.) A nyelvváltozatok témakörét célszerűbb lenne korábban tárgyalni a tanulókkal, ez jelentős hatást gyakorolna a gyermeknyelvi tudatosságára, esetlegesen az analógiák alkalmazására. Mindez azonban csak akkor történik meg,

ha e téma nagyobb hangsúlyt kap a tantervben is. *„Az egyes közoktatás tartalmát meghatározó dokumentumok többnyire megfelelő anyanyelvi-pedagógiai alapszemlélettel közelítenek a nyelvváltozatok témaköréhez, viszont a gyakorlatban első ízben az általános iskola felső tagozatának 7. évfolyamán tárgyalják azt. Ez a legtöbb esetben úgy valósul meg, hogy a nyelv dinamikus és változékony mibenléte, a különféle nyelvi változatok, formák állandó egymásra ható mivolta kevésbé lett megragadva az említett tartalmi szabályzóknál. A különféle nyelvváltozatok témakörének tárgyalását, a nyelvi-metapragmatikai tudatossággal való megismerkedést célszerű minél előbb elkezdeni, de legkésőbb alsó tagozat végén.”* [18, 23. o.]

3.) Nyelvi szemléletmódváltás, szemléletformálás

Az előző pontokon túl legalább annyira releváns, hogy a gyakorló pedagógusok szemlélete is megváltozzon. Ahhoz, hogy teljes körű, illetve előítéletektől mentes oktatást végezzen a nyelvváltozatokkal kapcsolatban, lényeges, hogy nyelvszemlélete kedvezőbb és hatékonyabb nyelvtanítást generáló irányba mozduljon el. Fontos, és csak akkor válik hatékonná a nyelvi változatok oktatása, ha elfogadjuk, hogy az anyanyelvi nevelés alapfeltétele, hogy a nyelvnek és változatainak, illetve a bennük megfigyelhető nyelvi jelenségeknek a bemutatása szemléltesse a valóságot, vagyis hogy dinamikus nyelvkonceptión alapuljon, felhasználva a gyermek előzetes nyelvi tudását felhasználva. Mindezeket túl kiemelkedő a nyelvi tudatosság megvalósulása.

„Nem elég pusztán a nyelvi ismeretterjesztés és a kommunikatív kompetenciák fejlesztésének szintjén lehorgonyozni. Ezek mellett szükség van nyelvi attitűd- és szemléletformálásra, a változatok körülöttünk lévő, élő, hétköznapi (és nem elvont) természetének a megragadására, valamint a nyelvi jelenségek értelmezéséhez alkalmas metanyelvi tudás kialakítására és fejlesztésére is. Ezekhez a következő konkrét eszközök, módszerek, tevékenységek járulhatnak hozzá.” [18, 25. o.]

4.) Változatos szövegek és szövegtípusok használata. Mind a nyelvtan, mind az irodalom oktatása során releváns, hogy a pedagógusok különféle szövegeket és

szövegtípusokat használjanak. Ennek azért van jelentősége, mert a nyelvi valóságunk is ilyen, vagyis sokféle szöveggel találkozunk a diákok. Illetve ezáltal fejlődik a szövegértés és a gondolkodás. Ha a szükséges szövegtípusok közül csak néhányat foglalkozunk az óra során, az a tapasztalat szerint kevésnek bizonyul, vallja Jánk. Példaként hozza fel a szerző, hogy a jogi szövegek értelmezéséhez kevés támpontot jelent az irodalmi szövegek ismerete.

5.) Hangzó anyagok, autentikus felvételek oktatási célú használatának elősegítése. A nyelvváltozatok, főleg a nyelvjárások tanítása során mindenképpen hangzó anyagot kell alkalmazni, melynek során bemutatjuk a hangtani sajátosságokat, illetve az ismeretlen kifejezéseket értelemmel töltjük meg.

Igazán időszerű feladat, hogy a nyelvváltozatok oktatása során ne a statikus statikus és lexikai elemekre koncentráljunk, sokkal inkább fektessünk hangsúlyt egy dinamikus és az egyes változatokat teljes egészében szemlélő nézőpontra.

6.) Tanulói portfólió és nyelvi napló alkalmazása a nyelvtanításban. A tanulói portfólió és a nyelvi napló módszere abban segíti a tanárt és a tanulót a nyelvváltozatok tanítása és elsajátítása kapcsán, hogy generálja a visszajelzésen alapuló tanulást. Az célozza meg, hogy a tanuló a körülöttünk lévő nyelvi jelenségekre reflektáljon. Ezen kívül olyan feladatot is adhatunk, melynek keretein belül a tanuló nyelvi anyagot gyűjthet, olyanokat, amelyeket különféle munkaformában dolgozhat fel, így egy tudatos nyelvtanítás aktív részeseivé válhat.

7.) A gyerekek nyelvi háttérének figyelembevétele. *„Legyen szó nyelvi percepciós vagy produkciós tevékenységről, a gyerekek között jelentős különbségek vannak. Ezek figyelmen kívül hagyása nemcsak pedagógiai és nyelvészeti szempontból aggályos, hanem társadalmilag egyenesen káros, mivel gátolja a mobilitást, ezzel együtt megfelelő szakemberek és polgárok „képzését”, azaz súlyos anyanyelv-pedagógiai műhiba. Különösen igaz mindez a helyesírással kapcsolatosan.”* [7, 16. o.]

8.) Az úgynevezett nyelvihiba-földrajz kidolgozása és elérhetővé tétele a pedagógusok számára. Ennek a lényege, hogy egy térképen megjelenítik, hogy a nyelvjárásból fakadóan milyen helyesírási hibák fordulnak elő a leggyakrabban az adott régióban. Ez a módszer a német nyelvterületeken évtizedek óta ismert, s eredménnyel használt. Ez magyar nyelvterületen eddig nem valósult meg, bár leszögezhetjük, hogy ha értő szemmel tanulmányozzuk a nyelvjárás atlaszokat és egyéb nyelvjárás gyűjteményeket, azok is betölthetnek hasonló funkciót [18, 21–28. o.].

A szakirodalom tanulmányozása sok mindenben segítette munkámat, hiszen értőbben tudtam az óratervezetet is megalkotni, illetve fontos volt abban, hogy teljes képet kapjak azokról a lehetőségekről, melyek ismeretében egyszerűbben és célravezetőbben be lehet építeni a nyelvváltozatok oktatását a tanítási folyamatba.

2. DIÁKNYELVI FEJLEMÉNYEK A BEREGSZÁSZI KOSSUTH LAJOS LÍCEUM TANULÓINAK NYELVHASZNÁLATÁBAN

A szociolingvisztikai kutatások során nagy hangsúlyt fektetnek az egyes nyelvváltozatok tanulmányozására. A szókincs érdekes részét alkotják a diáknyelvi fejlemények érdekes részét. A szakirodalmi ismeretek fényében elmondhatjuk, hogy megítélésük eltérő, vannak szakírók, akik értékelik a diákok szóalkotási, nyelvhasználati sajátosságát, de többen is akadnak, akik azt az elvet vallják, hogy mindenképpen vigyázni kell e fejleményekkel. Alkotóikat jellemzi a leleményesség, a találékonyság, a sajátos észjárás. Ezek a fejlemények beépülnek a mindennapi nyelvhasználatba, s rövid időn belül előfordulhat, hogy a köznyelv szerves részei lesznek.

A Beregszászi Kossuth Lajos Líceumban végzett kutatásom során 215 szót, kifejezést gyűjtöttem össze. Különbőféle tematikájú alkotások, melyek nem csupán az iskolai életre vonatkoznak, sok közülük a mindennapi élet kifejezéseit hivatottak helyettesíteni.

A gyűjtés során, illetve párbeszédalkalmával is megfigyeltem, hogy többen jól beszélnek ukránul, s nyelvhasználatukban megjelennek az ukrán szókölcsonzések. Továbbá érdekesnek találtam, hogy sok rövidítést és jelentésátvitelből eredő szót tartalmaz beszédük. A szavakat szócikk formájában, ábécérendben közlöm. Előbb kiemelten megadom a gyűjtött szót, majd utána a köznyelvi magyarázatát, majd a szófaji besorolása következik. Új sorból példamondat segítségével szemléltetem alkalmazását a mindennapi kommunikáció során.

Adrenalinbánya 'izgulós' mn.

Pl.: *A vizsgák előtt adrenalinbánya vagyok.*

Agyal 'gondolkodik' i.

Pl.: *Ugyanazon a dolgon képes napokig agyalni.*

Agyhalál 'minden logikus gondolkozást nélkülöző' mn.

Pl.: *Agyhalál ahogy viselkedsz.*

Agymenés 'őrület' fn.

Pl.: *Agymenést lehet kapni a dumádtól*

Akk 'akkor' hsz.

Pl.: *Akk nem tudom, hogy mi a házi.*

Alap 'teljesen egyszerű' mn.

Pl.: *Alap, hogy holnap is itt leszünk.*

Állati 'nagyon, végtelenül' hsz.

Pl.: *Állati boldog voltam, mikor megláttam őt.*

Állatkert 'neveletlen ember(ek) sokasága' fn.

Pl.: *Sokszor úgy érzem, állatkertben vagyok.*

Am 'amúgy' partikula

Pl.: *Am, nem is érdekes a véleményed*

Ari 'aranyos' mn.

Pl.: *Annyira ari, el sem tudom mondani*

Áutfit ang. outfit 'öltözék' fn.

Pl.: *Csinos vagy ma ebben az outfitben.*

Bánka < ukr. банка 'befőttesüveg, pléhdoboz' fn.

Pl.: *Hoztam egy bánkát az órára.*

Bányászik 'az orrába turkál' i.

Pl.: *Egész órán bányászik, nem szégyelli magát.*

Battyog 'gyalogol' i.

Pl.: *Végig battyogtam a korzón, de semmit nem találtam.*

Bé ang. bae 'baba' fn.

Pl.: *Bae, hova menjünk randizni?*

Beáll 'lerészegedik' i.

Pl.: *Sanyi tegnap úgy beállt, még ma sem tud magáról.*

Beburkol 'megesz' i.

- Pl.:** *Egy egész hambit beburkoltam ebédre.*
Begyullad 'megijed' i.
- Pl.:** *Mikor megláttam azt a csávót, begyulladtam.*
Bejön 'beválik' i.
- Pl.:** *Remélem, ez a töltő már bejön, mert most vettem.*
Bekattan 'megőrül' i.
- Pl.:** *Ez a tanár bekattant, annyi házit adott fel.*
Bekavar 'bonyodalmat okoz' i.
- Pl.:** *Tegnap Barbi bekavart a találkánknál.*
Beköp 'elárul' i.
- Pl.:** *Beköpte a puskázót a tanárnak. .*
Beleesik 'beleszeret' i.
- Pl.:** *Dána teljesen bele van esve abba a fiúba.*
Bénázik 'elront valamit' i.
- Pl.:** *Annyit bénáztam, hogy lekéstem Ferit.*
Benéz 'elront' i.
- Pl.:** *Benéztem az időt, így nem megyek az órára.*
Benyom 'megeszi az egészet' i.
- Pl.:** *Benyomott egy egész óriás pizzát.*
Bepöccen 'mérgező lesz' i.
- Pl.:** *Teljesen bepöccentem rá, mikor elmesélte, hogy hol járt.*
Beszari 'félős' mn.
- Pl.:** *Annyira beszari, rá sem ismernél.*
Bészik ang. basic 'alapvető' mn.
- Pl.:** *Tegnap vettem egy basic pólót a piacon.*
Beszól 'valakinek sértőt mond' i.
- Pl.:** *Beszólt, utána meg elsietett.*
Beszti bestie 'legjobb barátnő' fn.
- Pl.:** *A bestiessel elmegyünk kávézni a hétvégén.*

Bicaj 'bicikli, kerékpár' fn.

Pl.: *Míg meleg van, bicajon jövök az iskolába.*

Biosz 'biológia' fn.

Pl.: *A biosz a kedvenc tantárgyam.*

Bocsesz 'bocsánat' mondatszó

Pl.: *Bocsesz, ha megbántottalak.*

Brutál 'kegyetlen' mn.

Pl.: *Ez a dolgozat brutál nehéz volt.*

Bukás 'elmarasztalás általában egy tantárgyból' fn.

Pl.: *A nemtanulásnak bukás lesz a vége.*

Bró ang. bro (brother) 'haver/barát' fn.

Pl.: *Bro, de hangosan beszélsz!*

Búmör ang. boomer 'idősebb ember' fn.

Pl.: *Ezek a boomerek nem értik a szleng szavakat.*

Bunki 'óvóhely' fn.

Pl.: *Egy óránk sem volt, csak a bunkiban ültünk.*

Búra 'alak, fej' fn.

Pl.: *Nagyon bírom a búrát.*

Canga 'bicikli, kerékpár' fn.

Pl.: *A cangám brutál rossz helyzetben van.*

Cerka 'ceruza, grafitceruza' fn.

Pl.: *Add ide a cerkád! .*

Cidri 'hideg' mn.

Pl.: *Reggelente rettenetes cidri van.*

Cucc 'ruha' fn.

Pl.: *Jó rajtad ez a cucc.*

Cuki 'aranyos' mn.

Pl.: *Cuki az új rucid, majd kölcsönadhatod.*

Colos 'magas' mn.

Pl.: *Colos lett a nyáron.*

Csak a szoki 'csak a szokásos' mn.

Pl.: *Minden rendben van velem, csak a szoki.*

Csillezni ang. chill 'pihenni' i.

Pl.: *Fáradt vagyok, chillezek egy kicsit.*

Csontkollekció 'sovány, általában lányokra használják' mn.

Pl.: *Olyan csontkollekció, hogy a szemem lefordul róla.*

Csóró 'szegény' mn.

Pl.: *Olyan csóró vagyok, hogy buszra sincs pénzem.*

Csucsikál 'alszik' i.

Pl.: *Még visszacsucsikáltam, elkéstem az óráról.*

Dagi 'kövér, testes' mn.

Pl.: *Annyira daginak érzem magam.*

Diri 'igazgató' fn.

Pl.: *A diri mikor megjelenik, teljesen be vagyok tojva.*

Dobj 'küldj' i.

Pl.: *Dobj egy üzit, ha odaértél.*

Dúd ang. dude 'haver/barát' fn.

Pl.: *Induljunk már az órára, dude!*

Duci 'kövér, testes' mn.

Pl.: *Éci nagyon duci lett.*

Dumál 'sokat beszél' i.

Pl.: *Be nem áll a szája, annyit dumál.*

Dúp ang. dupe 'hamisítvány/ másolat' fn.

Pl.: *Nem szeretek dupe-okat vásárolni online oldalakról.*

Egi 'egészségedre' msz.

Pl.: *Látom, megetted az ebédedet, egi!*

Égő 'szégyen' fn.

Pl.: *Ez annyira égő, el sem tudom viselni.*

Egs! ‘egészségedre’ mondatszó

Pl.: *Egs, apád, anyád itt legyen!*

Eksöli ang. actually ‘aktuális’ mn.

Pl.: *Actually, én is szívesen elmennék a buliba.*

Elvan ‘lefoglalja magát’ i.

Pl.: *Egész nap elvan úgy, hogy fel sem hív.*

Ex ‘ezelőtti pár’ fn.

Pl.: *Nemrég szakítottunk az exemmel.*

Extra ‘nagyon különleges’ mn.

Pl.: *Ez a szoknya nagyon extra, nem venném fel minden nap.*

Falaz ‘valaki dolgait eltitkolja’ i.

Pl.: *Egész nap falaztam Jázminnak, mert nem jött az órákra.*

Fekt ang. fact ‘tény’ fn.

Pl.: *Sorold a fact-eket ebben a témakörben!*

Felszed ‘összejön valakivel’ ige

Pl.: *Csongi hamar felszedte Emmát, s már régóta együtt vannak.*

Fem ang fam (family) ‘család/közeliek’ fn.

Pl.: *Elmentem a fammel ebédelni.*

Fíling ang. feeling ‘érzés’ fn.

Pl.: *Ennek a strandnak olyan jó feelingje van.*

Fleska < ukr. флешка ‘adathordozó’ fn.

Pl.: *Dobd rá a fleskára, majd a városban kinyomtatjuk.*

Foci ‘football’ fn.

Pl.: *A foci a kedvenc időtöltésem.*

Föci ‘földrajz’ fn.

Pl.: *A föci megy a legnehezebben.*

For ríl ang. for real ‘valóban’ hat.szó

Pl.: *Most mondd el mi történt for real.*

Füles ‘fülhallgató’ fn.

Pl.: *Már a harmadik fülesem romlik el.*

Gatyó 'nadrág' fn.

Pl.: *A gatyóm is tele lett, mikor megláttam őt.*

Gáz 'baj' fn.

Pl.: *Gáz, de elfelejtettem a dolgot.*

Gikszér'baj, probléma' fn.

Pl.: *Bocs, de csináltam egy gikszeret.*

Gló áp ang. glow up 'egy ember változása jó irányba (főleg külső tulajdonságok)' i.

Pl.: *Láttad, hogy Csilla mekkorát glow up-olt?*

Goat (greatest of all time) ang 'legjobb' mn.

Pl.: *Ez az énekes a kedvencem, ő a goat.*

Gombóc 'kövér, telt testalkatú' mn.

Pl.: *Olyan kis gombóc vagy, fogyóznod kellene.*

Gömbvillám 'kövér, telt testalkatú' mn.

Pl.: *A gömbvillám ma begurult az osztályba.*

Gósztol ang. ghosting 'figyelmen kívül hagy' i.

Pl.: *Lili ghostolta Pistát, mert már nem szimpatikus neki.*

Gömö ang. gm (good morning) 'jó reggelt'

Pl.: *Zsanett azt mondta, hogy gm, miután felébredt.*

Gönö ang. gn (good night) 'jó éjszakát'

Pl.: *Gn-t mondott, s aludni ment.*

Gyogyós 'szellemileg sérült, vagy úgy viselkedik' mn.

Pl.: *Teljesen úgy viselkedsz, mint aki gyógyós.*

Gyorsba 'gyorsan' hsz.

Pl.: *Gyorsban elkészülök, és indulhatunk is.*

Hali! 'szervusz' mondatszó

Pl.: *Hali! Holnap tali.*

Hájdagály 'kövér, telt testalkatú' mn.

- Pl.:** *Hájdagály Kati rettenetesen néz ki.*
Hambi 'hamburger' fn.
- Pl.:** *Az Aliban a legjobb a hambi.*
Happy 'boldog' mn.
- Pl.:** *Egész nap nagyon happy vagyok.*
Hát ang. hot 'nagyon csinos' mn.
- Pl.:** *Az a lány nagyon hot abban a ruhában.*
Helló! 'szervusz' mondatszó
- Pl.:** *Helló! Holnap majd ütközünk.*
Hellóka 'a hello köszönési forma változata' msz.
- Pl.:** *Hellóka, ti is jösztek?*
Help ang. 'segítség' fn.
- Pl.:** *Nehéz ez a feladat, kellene egy kis help.*
Hepaj 'vita, veszekedés' fn.
- Pl.:** *akkor volt a hepaj, hogy áthallatszott a szomszédba.*
Hepciás 'hisztis' mn.
- Pl.:** *Kati olyan hepciás lett, nem lehetett vele bírni..*
Hómi ang. homie 'közeli barát' fn.
- Pl.:** *A homie-kkal jól érzem magam.*
Húsgombóc 'teltalkatú' mn.
- Pl.:** *Gyere, te kis húsgombóc!*
Husi 'teltalkatú' mn.
- Pl.:** *Husi lettél a nyáron.*
Hosszúnyelvű 'szókimondó' mn.
- Pl.:** *A hosszúnyelvű tanuló nem szeretik a tanárok..*
Izomagyú 'nagyképű, az erejével heancegő fiú' mn.
- Pl.:** *Geri tiszta izomagyú lett.*
Jakó 'dzseki' fn.
- Pl.:** *A jakóm elfelejtettem, visszamegyek érte.*

Kagylózik 'sugásra vár' i.

Pl.: *Nem tanul, utána meg kagylózik.*

Kaja 'étel' fn.

Pl.: *Annyi kaját hoztam, elég két hétre is.*

Kajak 'igaz' mn.

Pl.: *Kajak, hogy így volt.*

Kajál 'eszik' i.

Pl.: *Kati a szobában kajál, mert lusta felmenni a konyhába.*

Kajás 'éhes' mn.

Pl.: *Negyedik óra végére nagyon kajás lettem.*

Kájfos 'részeg' mn.

Pl.: *Olyan kájfos, nem tud magáról.*

Kájnda ang. kinda 'kissé' hat.szó.

Pl.: *A fiú, akit tegnap ismertem meg kájnda vicces.*

Kampó 'egyes' fn.

Pl.: *Kaptam egy akkora karót, mint a fejem.*

Kamuzik 'valótlán dolgot mond' i.

Pl.: *Annyit kamuzik, hogy maga sem tudja már az igazat.*

Karcsi 'egyes érdemjegy' fn.

Pl.: *Akkor karcsit kapott, hogy még ő is elcsodálkozott. .*

Kep ang. cap 'hazugság' fn.

Pl.: *Az előző mondatod cap, látom a szemedet.*

Kivan 'fáradt' mn.

Pl.: *Nagyon kivagyok, éjfélig tanultam.*

Kockul 'hosszú ideje ül a számítógép előtt'

Pl.: *A barátom állandóan kockul, így semmire nem érkezik.*

Köcce 'köszönöm' mondatszó

Pl.: *Köcce, holnap megadom a kölcsönt.*

Kómázik 'gondolatai el vannak vonatkoztatva a való világtól' i.

Pl.: *Annyira kómázik, nem ebben a világban van.*

Krássol ang. crushing 'kiszemelni valakit' i.

Pl.: *Zsófi crusholja a szomszéd fiút már évek óta.*

Krindzs ang. cringe 'kínos' mn.

Pl.: *Sanyika cselekedete nagyon cringe volt, mindenki kinevette.*

Kukucskál 'dolgozatírás alkalmával megpróbál valamit kinézni a füzetéből'

i.

Pl.: *Egész dolgozaton kukucskált, mégis hármast kapott.*

Kúl ang. cool 'szuper' mn.

Pl.: *Ez az új fülbevaló nagyon cool.*

Kussol 'csendben van' i.

Pl.: *Egész nap kussol, mert haragban vagyunk.*

Lájvol ang. live 'élő adásban van' i.

Pl.: *A barátunk liveol Instagramon, nézzük meg!*

Labor 'laboratórium' fn.

Pl.: *A laborban mindig érdekes kísérleteket csinálunk.*

Langyi 'homoszexuális' mn.

Pl.: *A pletykák szerint, az egyik ismerősöm langyi.*

Láv 'szerelem' fn.

Pl.: *Nagy a lv köztük.*

Lebóg 'megszégyenül' i.

Pl.: *Teljesen lebógtam ma Denissza előtt.*

Lelkifröccs 'szemrehányás' fn.

Pl.: *Akkora lelki-fröccsöt kaptam, hogy még most sem tértem magamhoz.*

Lóg 'nem megy be órára' i.

Pl.: *Állandóan lóg az órákról, de azt várja, hogy tudjon.*

Máni 'pénz' fn.

Pl.: *Kellene a hétre egy kis mani.*

Mankó 'egyes' fn.

Pl.: *Akkora mankót kaptam, mint a fejem.*

Matek 'matematika' fn.

Pl.: *A mateket nem nekem találták ki.*

Matkó 'matematika' fn.

Pl.: *A matkó a legnehezebb tantárgy.*

Mázli 'szerencse' fn.

Pl.: *Akkora mázlim volt, hogy még sose.*

Meghúzzák 'megbuktatják' i.

Pl.: *Semmit nem tanult, meghúzták a vizsgán.*

Mid ang. mid 'közepes/átlagos' mn.

Pl.: *A telefon, amit tavaly vettem eléggé mid.*

Mizu? 'mi újság?' msz.

Pl.: *Mizu, holnap megyünk bulizni?*

Muris 'vicces' mn.

Pl.: *Nagyon muris szituba keveredtem ma.*

Nagyagy 'okos' mn.

Pl.: *Ilda a nagyagy köztünk.*

Nájsz ang. nice 'szép' mn.

Pl.: *Jól csináltad ezt a feladatot, nice.*

Ngl (not gonna lie) 'nem fogok hazudni' i.

Pl.: *Ngl, szerintem csúnya rajtad ez a hajszín.*

Nm 'nincs mit' msz.

Pl.: – *Köszí, hogy gondoltál rám*

– *Nm.*

Nörd ang. nerd 'túlzottan okos' mn.

Pl.: *Pali annyit beszél, olyan egy nerd.*

Nyalizik 'hízkelkedéssel szeretne előnyökhöz jutni' i.

Pl.: *Sanyi azt hiszi, ha nyalizik, jobb lesz a jegye.*

Nyomi 'nyomorék, szerencsétlen' mn.

Pl.: *Teljesen nyomi vagyok tesből.*

Nyuszi 'szerény, félénk' mn.

Pl.: *Soha nem láttam még akkora nyuszit, mint Sanyi.*

Okés 'rendben' msz.

Pl.: *Okés, akkor indulhatunk.*

Oltás 'leszólás' fn.

Pl.: *Úgy beoltottam, a szó sem jött fel benne.*

Öribari 'örökre barátok' fn.

Pl.: *Legyünk végre öribarik!*

Pacni 'kövér, telt testalkatú' mn.

Pl.: *Pacninak érzem magam, mióta meghíztam.*

Pálca 'elégtelen' fn.

Pl.: *Pálcát kaptam, de majd holnap kijavítom.*

Pálesz 'pálinka' fn

Pl.: *Annyi pálesz volt, hogy életemben nem láttam annyit.*

Pánikol 'aggódik' i.

Pl.: *Pánikol a vizsga miatt, pedig sokat készült.*

Para 'gond, probléma' fn.

Pl.: *Nó para, minden rendben lesz.*

Pattog 'a vélt igazát bizonygatja' i.

Pl.: *Pattog, pedig nincs igaza.*

Pikkel 'a tanár valakit állandóan felszólít' i.

Pl.: *Pikkel rá, mert sokat dumál.*

Pill 'pillanat' fn.

Pl.: *Egy pill, és ott leszek a tali helyén.*

Pipa 'dühös' mn.

Pl.: *Olyan pipa voltam, pedig nem akartam felhúzni magam.*

Píriöd ang. periodt 'beszélgetés lezárására használt kifejezés' indulatszó

Pl.: *Nekem van igazam ebben a témában, period.*

Perfektül ang. perfectly 'tökéletesen' hsz.

Pl.: Perfektül megírtam a dolgozatot.

Poénos 'vicces' mn.

Pl.: *Nagyon poénos vagy, kár, hogy nem értem.*

Poci 'has' fn.

Pl.: *Megfájdult a pocim, haza kellett mennem.*

Pofázik 'hasztalanul beszél' i.

Pl.: *Sokat pofázik, pedig nincs igaza.*

Pulcsi 'pulóver' fn.

Pl.: *Tök klassz ez a pulcsi rajtad.*

Pzs 'papírzsebkendő' fn.

Pl.: *Adj egy pzs-t, mert az enyémet otthon hagytam.*

Racska 'radír' fn

Pl.: *Add ide a racskát!*

Ratyi 'rossz' mn.

Pl.: *Ratyi lett a dolgozatom.*

Repcsi 'repülőgép' fn.

Pl.: *Repcsivel megyünk a Balcsira.*

Rinyál 'siránkozik' i.

Pl.: *Annyit rinyál, fáj tőle a fejem.*

Rizz ang. rizz 'hódító szöveg' fn.

Pl.: *Zsolti egy jó rizz segítségével jött össze a barátnőjével.*

Rizsázik 'felelés közben hasztalan információkat mond, kertel' i.

Pl.: *Egész órán csak rizsázott, semmi haszna nem volt a beszédének.*

Röpcsi 'röpdolgozat' fn.

Pl.: *Kövi órán röpcsit írunk.*

Ruci 'ruha' fn.

Pl.: *Olyan jó ez a ruci, nekem is kell egy ilyen.*

Sali 'saláta' fn.

Pl.: *Én ma csak egy salit kérek, fáj a pocim.*

Sapesz 'sapka' fn.

Pl.: *A sapeszomat a polcon hagytam.*

Sasol 'figyel' i.

Pl.: *Annyira sasolt, hogy nekem volt kellemetlen.*

Shoppingol 'vásárol' i.

Pl.: *Egész hétvégén shoppingoltam, hogy találjak egy rendes darabot.*

Sirodalom 'irodalom' fn.

Pl.: *Sirodalomból is sok házi van.*

Skubizik 'kimásolja az információt a füzetből a dolgozat alatt' i.

Pl.: *Egész idő alatt skubizik.*

Stréber 'sokat tanuló, minden feladatot elvégző személy' mn.

Pl.: *Annyira stréber, soha nem láttam ilyet.*

Stresszel 'idgeskedik' i.

Pl.: *Azon stresszelek, hogy elérjem a buszt.*

Szasz 'szia' mondatszó

Pl.: *Szasz! Hogy vagy?*

Szász ang. sus (suspicious) 'gyanús' mn.

Pl.: *A film főszereplője nagyon sus, biztos ő lesz a gyilkos.*

Szemcsi – 'szemüveg' fn.

Pl.: *Olyan brutál jó ez a szemcsi.*

Szeri 'szeretlek' i.

Pl.: *Tudod, hogy nagyon szeri.*

Szercsi 'szeretlek' i.

Pl.: *Szercsi lesz, ha megcsinálod.*

Szétesett 'szétszórt' mn.

Pl.: *Teljesen szétesett, ezért nem sikerül neki semmi.*

Szeva 'szia' mondatszó

Pl.: *Szeva, üdv a családnak!*

Szimp ang. simp 'ember, aki túlzottan kedvel valakit' fn.

Pl.: *Eszter simpel Tamásnak, minden idejét vele tölti.*

Szió 'szia' mondatszó

Pl.: *Szió! Holnap talizunk?*

Szióka 'szia' mondatszó

Pl.: *Szióka! Minden oksi?*

Szitu 'helyzet' fn.

Pl.: *Na, mesélj, mi a sziu!*

Szívás 'pórul járás' fn

Pl.: *Ez az egész helyzet egy szívás.*

Szivat 'rosszat tesz valakivel' i.

Pl.: *Ez a tanár egész órán szivat.*

Szléj ang. slay 'lenyűgöző' mn.

Pl.: *Jól áll rajtad ez a kabát, slay.*

Szoli 'szolárium' fn.

Pl.: *Szoliba jár, ezért olyan barna.*

Szopás 'kellemetlen helyzet, szituáció' fn.

Pl.: *Ez a mai nap szopás volt.*

Szopiapacs 'kellemetlen helyzetbe került személy' fn.

Pl.: *Petinek tegnap szopiapacs volt.*

Szpojlerez ang. spoiler 'csattanó leleplezése' i.

Pl.: *A barátom lespoilerezte a film végét, így már nem lesz izgalmas.*

Szundikál 'alszik' i.

Pl.: *Kicsit szundikálok, aztán indulhatunk.*

Szunyi 'kétszínű, alattomos' mn.

Pl.: *Soha nem beszélek velem, mert sunyi.*

Tali 'találkozó' fn.

Pl.: *Talizunk este hét után.*

Táncilni 'táncolni' fn-i i.

Pl.: *Kicsit jó lenne már táncilni, mert olyan unalmas az élet.*

Teló 'telefon' fn.

Pl.: *A telóm nagyon gyorsan merül.*

Tesi 'torna óra' fn.

Pl.: *A tesi a világ legrosszabb órája.*

Tintás 'részeg' mn.

Pl.: *Olyan tintás volt, még nem is láttam olyat.*

Töri 'történelem' fn

Pl.: *A töri óra nagyon érdekes, mert Laci bá jól magyaráz.*

Tré 'nem megfelelő'

Pl.: *Nagyon tré a stílusod.*

Troll 'beszólogató ember' fn.

Pl.: *Túl sok troll van a Facebookon.*

Trutyi 1. 'nem megfelelő minőségű, rossz' mn.

Pl.: *Az egész sulisuli egy nagy trutyi.*

2. 'valamilyen beazonosíthatatlan dolog' fn.

Pl.: *A talpamra ragadt valami trutyi.*

Uccsó 'utolsó' hsz.

Pl.: *Ez az uccsó esélyem a tanárnál.*

Ütős 'hatásos' mn.

Pl.: *Ez a szám nagyon ütős.*

Üzi 'üzenet' fn.

Pl.: *Egy üzit dobhattál volna.*

Vacsi 'vacsora' fn.

Pl.: *A vacsi finom volt, bár nem is voltam éhes.*

Vájb ang. vibe 'hangulat' fn.

Pl.: *Ennek a zenének nagyon tetszik a vibeja, többet fogom hallgatni.*

Vergődik 'hisztériázik' i.

Pl.: *Mindig vergődik, pedig nincs igaza.*

Nyelvünknek ez a rétege folyamatosan változik, gyarapszik, s az adatközlők egyénisége, kiléte határozza meg alakulását. Megfigyelhetjük, hogy az empirikus kutatás során gyűjtött kifejezések eléggé színes képet mutatnak. Megtalálható közöttük az iskolai életre vonatkozó szó, a mindennapi szokásokra, ünnepekre vonatkozó is. Mindezekon kívül vannak angol és ukrán fejlemények, köznyelvből vett szavak sajátos képzővel ellátva, de a mozaikszó-alkotás is jelen van.

3. A KIFEJEZÉSEK KATEGORIZÁLÁSA

3.1. A kifejezések tematikai kategorizálása

A diáknyelv szavai érdekes képet mutatnak, nem csupán szóalkotási sajátosságuk gazdag, de tematikai szempontból is érdemes megvizsgálni a fejleményeket. Bachát László [4, 104– 149. o.], Nagy Natália [35, 94–102. o.] témakörök szerint csoportosítja a kifejezéseket. A beregszászi tanulóktól gyűjtött szavakat célszerűnek tartottam a már említett kutatók felosztása szerint csoportosítani, de saját gyűjtésemnek megfelelő kategóriákat is kialakítottam.

A tematikai csoportosítás alkalmával összesen 215 szót és szókapcsolatot soroltam témakörök szerinti csoportokba.

Oktatással kapcsolatos kifejezések: *biosz, bukás, cerka, diri, falaz, fleska, föci, kagylózik, kampó, kamuzik, karcsi, kukucskál, labor, mankó, matek, matkó, meghúzzák, pálca, racska, röpcsi, sirodalom, skubizik, stréber, tesi, töri.* (25 kifejezés/12%)

Szórakozással, társasági élettel kapcsolatos kifejezések: *foci, füles, kockul, lájvol, shoppingol, szoli, szpojleréz, tali, táncilni, teló, vájb.* (11 kifejezés/5%)

Udvarlással kapcsolatos kifejezések: *beleesik, felszed, krácsol, látv, rizz, szercsi, szeri, szimp* (8 kifejezés/4%)

Társalgással kapcsolatos kifejezések: *for ríl, gömö, gönö, hali, hello, hellóka, kajak, köcce, mizu, ngl, nm, okés, pill, szasz, szeva, szió, szióka.* (17 kifejezés/8%)

Az emberrel és tulajdonságaival kapcsolatos kifejezések: *adrenalinbánya, beszari, colos, csontkollekción, csóró, dagi, duci, gló áp, gombóc, gömbvillám, gyógyós, hájdagály, hát, hepciás, húsgombóc, husi, hosszúnyelvű, izomagyú, langyi, nagyagy, nörd, nyomi, nyuszi, pacni, poénos.* (25 kifejezés/12%)

Testrészekkel, ruházattal, öltözködéssel kapcsolatos kifejezések: *áutfit, bészik, cucc, gatyó, jakó, pulcsi, ruci, sapesz, szemcsi.* (9 kifejezés/4%)

Közlekedéssel kapcsolatos kifejezések: *battyog, bicaj, canga.* (3 kifejezés/1%)

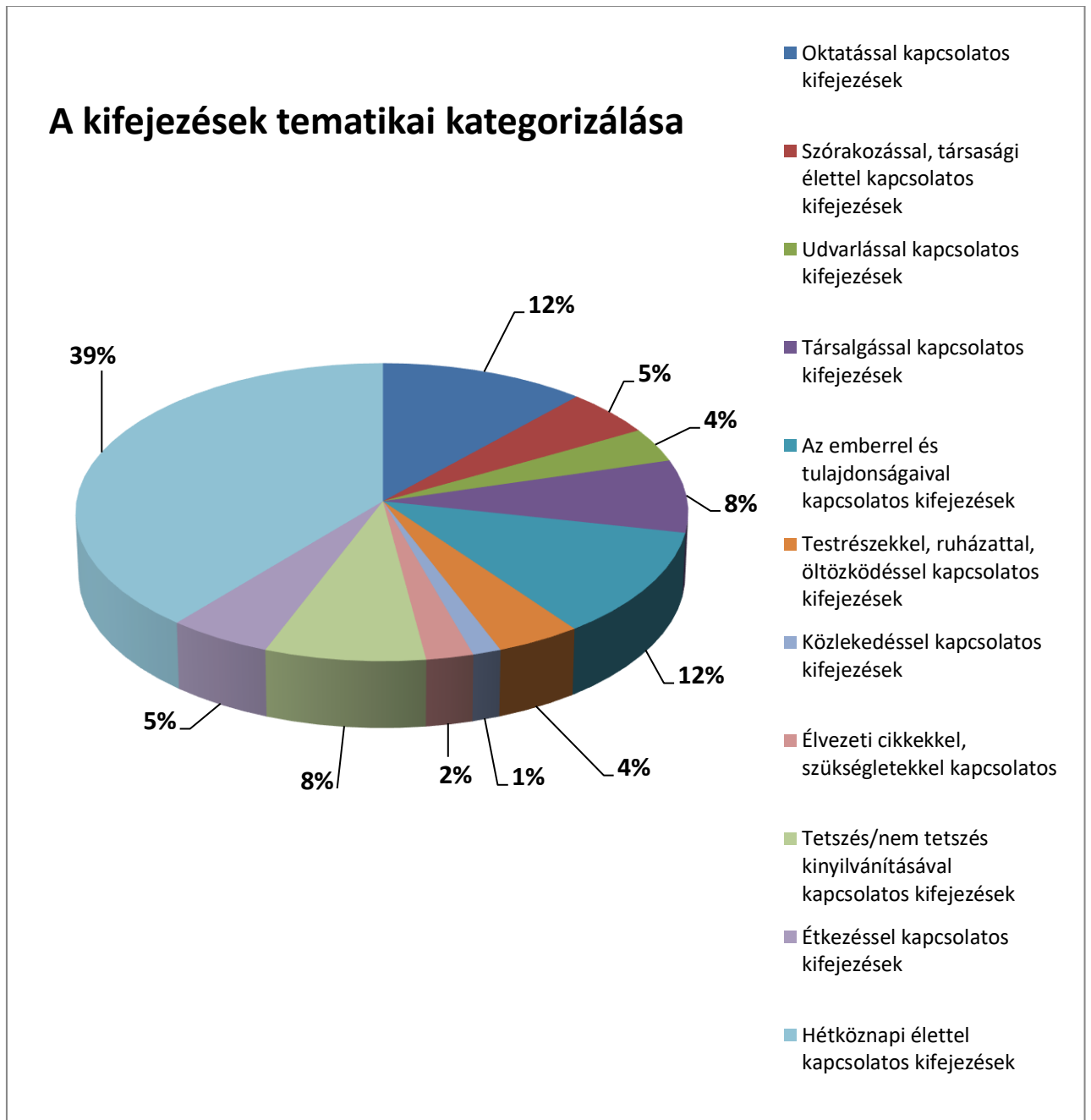
Élvezeti cikkekkel, szükségletekkel kapcsolatos: *beáll, kájfos, kómázik, pálesz, tintás* (5 kifejezés/2%)

Tetszés/nem tetszés kinyilvánításával kapcsolatos kifejezések: *állati, ari, bejön, brutál, cuki, égő, extra, gáz, goat, kúl, nájsz, perfektül, ratyi, szlój, tré, trutyi, ütős.* (17 kifejezés/8%)

Étkezéssel kapcsolatos kifejezések: *bánka, beburkol, benyom, egi, egs, hambí, kaja, kajál, kajás, nacsi, sali.*(11kifejezés/5%)

Hétköznapi étellel kapcsolatos kifejezések: *agyal, agyhalál, agymenés, akk, alap, am, állatkert, bányászik, bé, begyullad, bekattan, bekavar, beköp, bénázik, benéz, beszti bepöccen, beszél, bocsesz, bró, bümör, bunki, búra, cidri, csak a szoki, csillezni, csucsikál, dobj, dúd, dumál, dúp, eksöli, elvan, fekt, fem, filing, gikszer, gósztol, gyorsba, happy, help, hepaj, hómi, kájnda, kep, kivan, krindzs, kussol, lebög, lelkifröcss, lóg, máni, mázli, mid, muris, nyalizik, oltás, öribari, pánikol, para, pattog, pikkel, pipa, poci, pofázik, pzs, repcsi, rinyál, rizsázik, sasol,*

stresszel, szász, szétesett, szitu, szívás, szivat, szopás, szopiapacs, szundikál, szunyi, troll, ucssó, üzi, vergődik. (84 kifejezés/39%)

Megfigyelhetjük, hogy a legnagyobb arányban a hétköznapi élettel kapcsolatos kifejezések vannak. E csoport különféle szavakat foglal magába, az élet más-más területére vonatkoznak. A legkevesebb szó a közlekedéssel kapcsolatos kifejezések csoportjába került. Érdekesnek tartom, hogy bár sokan járnak iskolásbusszal az oktatási intézménybe, de ezzel kapcsolatban egyetlen megnevezést sem mondtak. Az oktatással kapcsolatos kifejezések között főleg a

tantárgyak megnevezései, az érdemjegyek kaptak helyet. Előszeretettel adnak megnevezéseket a testi tulajdonságokkal kapcsolatban. A telt alkatúra például nyolc kifejezést mondtak. Ez is alátámasztja, hogy mennyire találékony a diáknyelv, mennyire változatos a megnevezések tárháza.

3.2. A szavak csoportosítása szófajtani szempontból

Az előző csoportosítást végezve, s a szakirodalmi ismereteket felelevenítve megállapítottam, hogy a diáknyelvi fejlemények szófajtani szempontból is csoportokba rendeződnek. E felosztásból megtudhatjuk, hogy a beregszászi fiatalok nyelvhasználatuk során mely szófajú szavakat részesítik előnyben. A csoportosításnál nyelvtani ismereteimre, illetve a szakirodalomra támaszkodtam [1, 622 o.; 2, 479 o.; 30, 670 o.].

Főnevek: *adrenalinbánya, agyhalál, agymenés, alap, állatkert, áutfit, bánka, bicaj, biosz, bró, bukás, bűmör, búra, canga, cerka, cucc, csontkollekció, diri, filing, fleska, foci, föci, füles, gatyó, gáz, gikszer, gombóc, gömbvillám, hájdagály, hambí, hepaj, húsgombóc, husi, jakó, kaja, kájnda, kampó, karcsi, labor, látv, lelkifröcss, máni, mankó, matek, matkó, mázli, nacsi, nagyagy, nörd, oltás, öribari, pacni, pálca, pálesz, para, pipa, poci, pulcsi, pzs, racska, repcsi, rizz, röpcsi, ruci, sali, sapesz, sirodalom, szemcsi, szitu, szívás, szoli, szopás, szopiapacs, szunyi, tali, teló, tesi, töri, troll, üzi, vájb. (81 kifejezés/38%)*

Ige: *agyal, bányászik, battyog, beáll, beburkol, begyullad, bejön, bekattan, bekavar, beköp, beleesik, bénázik, benéz, benyom, bepöccen, beszél, csucsikál, dobj, dumál, elvan, falaz, felszed, gósztol, kagylózik, kajál, kamuzik, kivan, kockul, kómázik, krássol, kukucskál, kussol, lájvol, lebőg, lóg, meghúzzák, nyalizik, pánikol, pattog, pikkel, pofázik, rinyál, rizsázik, sasol, shoppingol, skubizik,*

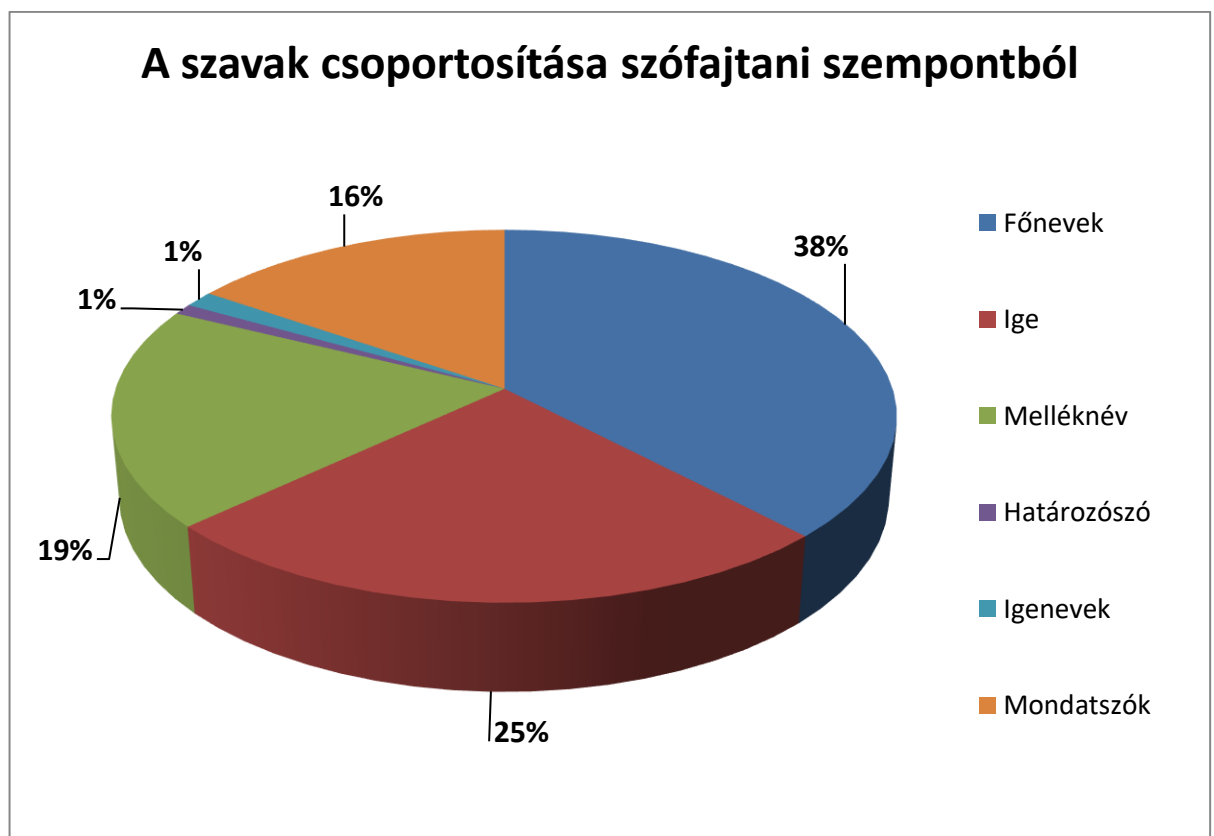
stresszel, szász, szercsi, szeri, szivat, szpojleréz, szundikál, vergődik. (54 kifejezés/25%)

Melléknév: *állati, ari, beszari, bészik, beszti brutál, bunki, cidri, colos, cuke, csóró, dagi, duci, égő, extra, gló áp, goat, gyógyós, happy, hát, hepciás, hosszúnyelvű, izomagyú, kajás, kájfos, kúl, langyi, muris, nájsz, nyomi, nyuszi, poénos, ratyi, stréber, szimp, szláj, tintás, tré, trutyi, ucssó, ütős. (41 kifejezés/19%)*

Határozószó: *gyorsba, perfektül (2 kifejezés/1%)*

Igenevek: *csillezni, szétesett, táncilni (3 kifejezés/1%)*

Mondatszók: *akk, am, bé, bocsesz, dúd, dúp, egi, egs, eksöli, fekt, fem, for ríl, gömö, gönö, hali, hello, hellóka, help, hómi, kajak, kep, köcce, krindzs, mid, mizu, ngl, nm, okés, pill, szasz, szeva, szió, szióka. (33 kifejezés/16%)*

Jól szemlélteti a diagram is, hogy a gyűjtött szavak között a főnevek képezik a legnagyobb csoportot. Kevéssel utánuk vannak az igék és a melléknevek. Vagyis az apaszófajba tartozó szavak itt is nagy dominanciát alkotnak. A határozószók és az igenevek 1-1 százalékos arányban mutatkoznak meg. Érdekesnek találtam, hogy a gyűjtött anyagban sok a mondatszó, annak is a kapcsolatteremtésre alkalmas típusa.

3.3. A kifejezések csoportosítása szerkezet szerint

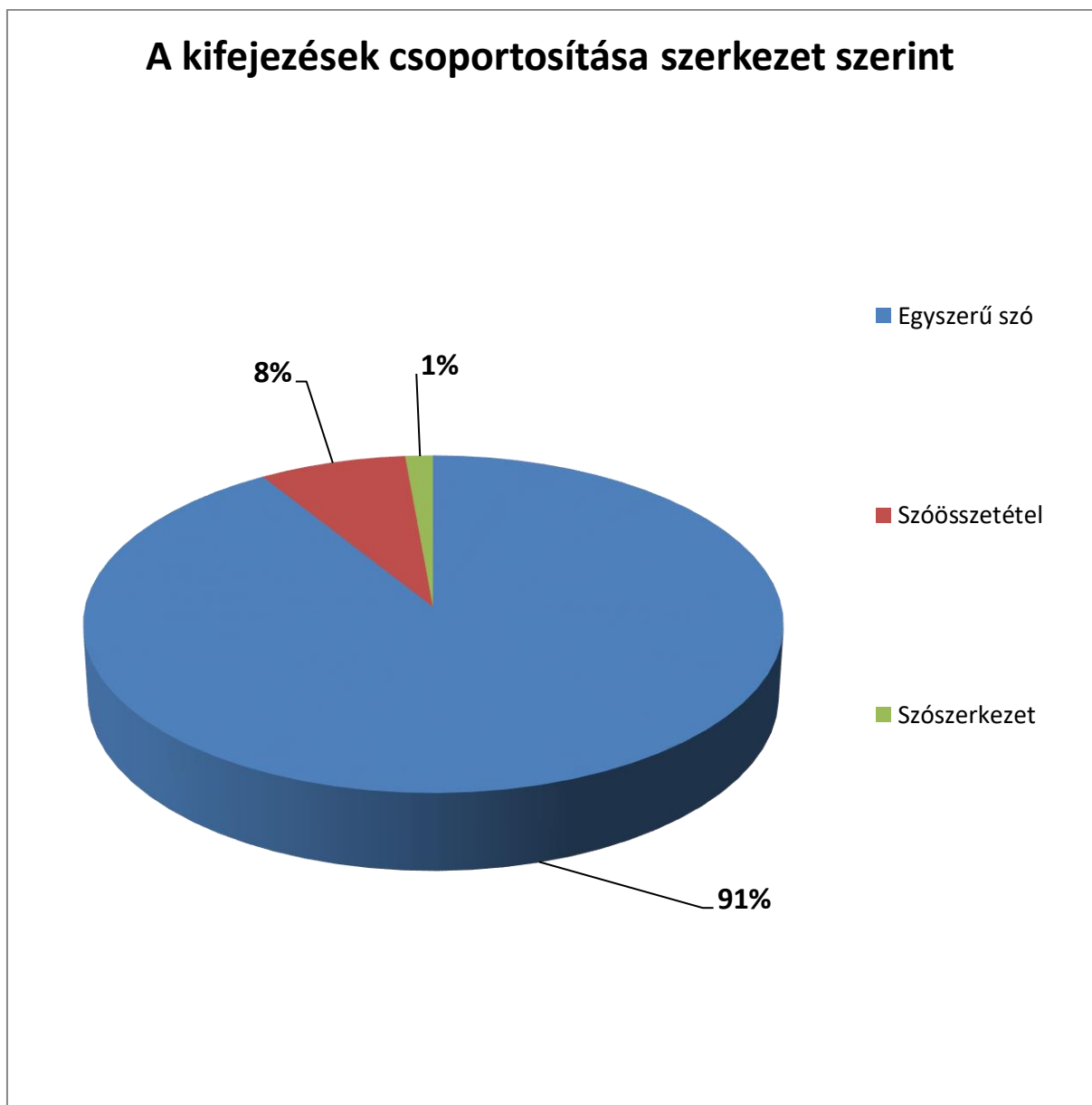
A szavak szerkezeti csoportosítását azért tartottam célszerűnek vizsgálódásom tárgyává tenni, mert érdekelt, hogy a gyűjtött anyagban az egyszerűbb alakulatok vagy a terjedelmesebbek vannak nagytöbbségben. Már a gyűjtés során is kirajzolódott a felmerülő kérdésre a válasz, de a kategorizálás adta meg a tényszerű eredményt.

Egyszerű szó: *agyal, akk, alap, állati, am, ari, áutfit, bánka, battyog, bicaj, canga bé, beáll, beburkol, begyullad, bejön, bekattan, bekavar, beköp, beleesik, bénázik, benéz, benyom, bepöccen, beszari, bészik, beszél, beszti, biosz, bocsesz, bró, brutál, bukás, bümör, bunki, búra, cerka, cidri, colos, cucc, cuki, csillezni, csóró, csucsikál, dagi, diri,dobj, duci, dúd, dumál, dúp, egi, égő, egs, eksöli, elvan, extra, falaz, fekt, felszed, fem, filing, fleska, foci, föci, füles, gatyó, gáz, gikszer, goat, gombóc, gósztol, gömő, gönő, gyógyós, gyorsba, hali, hambí, happy, hát, hello, hellóka, help, hepaj, hepciás, hómi, husi, jakó ,kagylózik, kaja, kajak, kajál, kajás, kájfos,kájnda, kampó, kamuzik, karcsi, kep, kivan, kockul, kómázik, köcce, krácsol, krindzs, kukucskál, kúl, kussol, labor, lájvol, langyi, lát, lebőg, lóg, máni, mankó, matek, matkó, mázli, meghúzzák, mid, mizu, muris, nacsi, nájsz, ngl, nm, nörd, nyalizik, nyomi, nyuszi, okés,oltás, pacni, pálca, pálesz, pánikol, para, pattog, perfektül, pikkell, pill, pipa, poci, poénos, pofázik, pulcsi, pzs, racska, ratyi, repcsi, rinyál, rizz, rizsázik, röpcsi, ruci, sali, sapesz, sasol, shoppingol,*

sirodalom, skubizik, stréber, stresszel, szasz, szász, szemcsi, szercsi, szeri, szeva, szimp szió, szióka, szitu, szívás, szivat, szláj, szoli, szopás, szpojleréz, szundikál, szunyi, tali, táncilni, teló, tesi, tintás, töri, tré, troll, trutyi, ucssó, ütős, üzi, vájb, vergődik. (194 kifejezés/91%)

Szóösszetétel: *adrenalinbánya, agyhalál, agymenés, állatkert, bányászik, csontkollekció, gömbvillám, hájdagály, hosszúnyelvű, húsgombóc, izomagyú, lelkifröcss, nagyagy, öribari, szétesett, szopiapacs.*(16 kifejezés/8%)

Szószerkezet: *csak a szoki, for ríl, gló áp.* (3 kifejezés/1%)

A gyűjtött anyagban, mint a diagram is mutatja, magasan az egyszerű szavak aránya kiemelkedik. Ez is bizonyítja, hogy a diákok nem szeretik a bonyolult alakulatokat, az egyszerűsége, a rövidségre törekednek. A szószerkezetekből mindössze három volt, míg az egyszerű szavakból 194 kifejezést találtam.

A különféle kategorizálások alapján elmondhatom, hogy az általam összegyűjtött diáknyelvi kifejezések színes képet mutatnak, mind tematikailag, mind szófajteni, szerkezeti szempontból változatosak, dinamikusságot, frissességet kölcsönöznek a nyelvnek.

4. A NYELVVÁLTOZATOK OKTATÁSA A MAGYAR NYELV ÓRÁN

4.1. A nyelvváltozatok sajátosságai a tankönyvek lapjain

Minden nyelv változatokban él. A nyelvváltozatok a nyelvek létezési formái [...] ezek összefüggnek egymással, s közös szerepkörük mellett vannak egyedi funkcióik is. A »hány magyar nyelv van?« kérdésre a válasz egyértelmű: egy magyar nyelv van. A válasz azon nyelvek esetében különösen is egyértelmű, amelyek a környező nyelvektől feltűnően eltérnek (mert nem rokonok). A magyar ezek közé tartozik. Így hát, ha valamely magyar nyelvváltozat nagyon eltérne a többitől, akkor sem lenne kétséges hovatarozása, mert így is közelebb állna a magyar nyelv változataihoz, mint bármely más, nem rokon nyelv bármely változatához. [...] [23, 112–114. o.]

A művelt emberek választékos nyelvhasználata mindenütt – ha van – a kiemelt jelentőségű, központi szerepű nyelvváltozaton, a köznyelven alapul. Amikor egy nyelv egységének megőrzéséről van szó, akkor a köznyelv egységére gondolunk. *„A köznyelv egysége megőrzésének szándéka és az érte való munkálkodás társadalmi igény és feladat, amelynek célja gyakorlati: a nyelvközösség tagjai közötti (anya) nyelvi kommunikáció – nyelvi oldalról – minél zökkenőmentesebb biztosítása. [...] Több magyar nyelv kialakulásának, tehát a magyar nyelv állami változatai önállósulásának például nincsenek reális esélyei. A magyarországi nyelvhasználattal való kapcsolattartás [...] ezt lehetetlenné teszi.”* [23, 112. o.]

Az iskolai oktatásban a tanulók ismereteket szerezhetnek arról, hogy a magyar nyelv rétegekre tagolódik különböző szempontok szerint. Tehetik ezt a 11. osztályban, hiszen a tanterv itt irányozza elő e téma elsajátíttatását.

A Zékány Krisztina– Burkus Erzsébet–Braun Éva szerzők által írt 11. osztályos magyar nyelv tankönyv foglalkozik a nyelvváltozatok kérdésével. A

tanterv erre a témára 2 órát szán. A nyelv és társadalom fejezetben a 142–166. oldalig a következő témákat öleli fel:

A nyelvváltozatok rendszere, vízszintes és függőleges nyelvváltozatok.

A nemzeti nyelv tagolódása.

E téma keretein belül a tankönyvben részletes információkat olvashatunk a nemzeti nyelv fogalmáról, rétegződéséről, változatairól. A nemzeti nyelv tagolódása kapcsán a tanulók ismereteket szerezhetnek a normatív, területi és a társadalmi nyelvváltozatok típusairól, azok fogalmáról. A szerzők minden típusnál több példával is szolgálnak az olvasó számára, ezzel is érthetőbbé téve az elméleti részt. Szemléletes a téma végén található táblázat, mely az elsajátítást jelentősen megkönnyítheti. Az elméleti rész után négy feladat következik. A feladatok fokozatosak, hiszen az elsőben csak fel kell ismerni a nyelvváltozatot, melyben íródott a szöveg, a második feladatban a nyelvváltozat témaköréhez kapcsolódva a szókincset is fejleszthetjük, hiszen át kell alakítani a szövegeket köznyelviékké. A harmadik pozitívuma, véleményem szerint, hogy azon túl, hogy a nyelvi rétegeket gyakoroltatja a szavak csoportosításával, de a szakirodalmat is segítségül kell hívnia a tanulónak, ezzel is bővül az ismerete. A harmadik feladatban pedig önálló gyűjtésre szólítanak a szerzők.

A köznyelv jellemzői, használati területe című fejezetben a köznyelv fogalmát és típusait ismertetik a szerzők. Megtudhatjuk, hogy a köznyelv is tagolódik nemek, felekezetek, regionalitás szerint. Ezek után kitérnek az irodalmi nyelv sajátosságaira is.

Különösen jó választásnak tartom a téma után következő feladatot, melynek a témája az olvasás szépsége, mely nem csupán az olvasásra buzdít, de a véleményalkotói képességet is fejleszti.

A következő feladatban a terpeszkező kifejezésekre figyelhetünk fel, a harmadikban a szófölösleget kell kiiktatni. Ez azért is hasznos, hiszen eléggé gyakran találkozunk olyan helyzettel, mikor az egyén nincs tisztában az egyes szavak jelentésével, s olyan környezetben használja, ahol szükségtelen.

A társadalmi, területi nyelvváltozatok, és a nyelvi norma. E fejezetben összehasonlítják a szerzők a nyelvváltozatokat a nyelvi normával. A nyelvi norma fogalmával, sajátosságaival ismerkedhetnek meg a tanulók, a nyelvváltozatok sajátos törvényeire térnek ki a szerzők. A témához kapcsolódó feladatok fokozatosak, különösen jól megválasztottnak tartom. A helyes szép beszéd napjainkban című szöveggel való foglalkozást, hiszen ennek a szövegnek napjainkra érvényes mondanivalója van, s fejleszti a tanulók nyelvi-esztétikai igényét.

A nyelv társadalmi tagolódása szerinti csoportnyelvek, azok jellemző használati köre, szókincse. Az ifjúsági nyelv. E témánál megtudhatjuk, hogy milyen altípusokat különítünk el a társadalmi tagolódás szerint, s részletes információkat közöl a tankönyv az ifjúsági nyelvről, annak fogalmáról, sajátosságairól.

A téma után következő feladatok változatosak, megoldásuk kreativitást, a szókincs normatív sajátosságainak előtérbe helyezését igényli. Vannak feladatok, melyek a társadalmi nyelvváltozatokra vonatkoznak, s vannak olyanok is, melyek kimondottan az ifjúsági nyelvre orientálnak.

A szleng és az argó fogalma, kialakulásuk, jellemző előfordulásuk, funkciójuk. A két kifejezés fogalmának tisztázása képezi e téma tárgyát. Részletes ismereteket közöl a tankönyv a két fogalom közötti hasonlóságokról és eltérésekről. Az elméleti rész után következő feladatok a szókincs tisztaságának megőrzésére motiválnak.

A nyelv területi tagolódása: a leggyakoribb nyelvjárások jellemzői, területi megjelenésük, a regionális köznyelv jellemzői. A nyelv területi tagolódása kapcsán mindenképpen szót kell ejteni a nyelvjárásokról. Így tettek a tankönyv szerzői is. E fejezetben sok információt közölnek a nyelvjárásokról, azok elhelyezkedéséről, a tájszók fogalmáról, típusaikról. Mind a nyolc nyelvjárást részletesen ismerteti a tankönyv. Az irodalmi nyelv is gyakran kölcsönöz nyelvjárási elemeket, ezt szemlélteti a témához kapcsolódó első feladat, mikor is az

irodalmi szövegben kell felfedezni a nyelvjárási elemet. A következő feladatban is hasonló a feltétel, de ez már a fokozatosság jegében tovább fejlődik, hiszen véleményt is kell formálni.

Megállapíthatjuk, hogy a téma kapcsán elsajátítandó információk sokrétűek, kiterjednek az összes nyelvváltozatra. Azonban egy szakmai megfigyelésem, hogy talán érdekesebb lenne e téma egy részéről már az alsóbb osztályokban szólni, hiszen 11. osztályra már egyfajta nyelvi ízlés, kommunikációs sajátosság kialakul a fiatalokban, mely nem mindig egyenlő a nyelvi normával. Ha ezeket az információkat, melyek a nyelvváltozatokra és azok alkalmazási sajátosságaira vonatkoznak hamarabb elsajátítja, akkor tudatosabb nyelvhasználóvá fejlődik a tanuló.

Óratervezet

Magyar nyelv 11. osztály

05.11.2024

Téma: A nyelvváltozatok rendszere, vízszintes és függőleges tagolódásuk. A köznyelv és az irodalmi nyelv.

Oktatási cél: A különféle nyelvváltozatok helyes használatának begyakorlása.

Nevelési célja: A helyes nyelvhasználatra, a színes önkifejezésre való nevelés

Szemléltetés: Tankönyv

Óratípus: Vegyes típusú óra

Irodalom: Braun Éva, Zékány Krisztina, Kovács–Burkus Erzsébet

Magyar nyelv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános közép fokú tanintézetek 11. osztálya számára. – Lviv: Szvit Kiadó, 2019.

Idő	Az óra menete	Módszeres eljárások
1. perc	Szervezés	Meghallgatom az ügyeletes tanuló

		jelentését. Beírom a hiányzókat a naplóba.
3. perc	<p style="text-align: center;">Számonkérés</p> <p>Miről tanultunk az előző órán? – A nyelvművelés fogalmáról, kérdéseiről.</p> <p>1. felelő:</p> <p>1. Mit jelent az a kifejezés, hogy nyelvművelés? 2. Mi a nyelvi tervezés, mik a feladatai? 3. Érveld a kijelentés mellett vagy ellen! A nyelvtanítás akkor jó, ha grammatikát tanít.</p> <p>2. felelő:</p> <p>1. Mit tudsz a Magyarországon élő nemzetiségekről? 2. Mi a nyelvművelés feladata, célja? 3. Fejtsd ki a véleményedet! Kell-e harcolni az idegen szavak ellen?</p>	<p>Az első kérdést az osztályhoz intézem.</p> <p>Egyéni, szóbeli feleltetés</p> <p>Kihívom az első felelőt a táblához, a kisnaplójával és a füzetével, átnézem hogyan végezte el a házi feladatát.</p> <p>A felelet végén értékelem a házi feladatát és a feleletét.</p> <p>A jegyet megindokolom, beírom a kisnaplóba és a nagynaplóba.</p> <p>A felelés végén értékelem a házi feladatát és a feleletét.</p> <p>A jegyet megindokolom, beírom a kisnaplóba és a nagynaplóba.</p>

<p>15. perc</p>	<p style="text-align: center;">Új anyag átadása</p> <p>Előkészítés: Az előző órán tanultunk a nyelvművelésről, arról, mennyire fontos a nyelvhasználat, a nyelv tisztaságának megőrzése.</p> <p>Motiváció: A nemzeti nyelv nyelvváltozatokban él. Ahhoz, hogy tudjuk, mikor melyik változattal élhetünk, meg kell ismerni azokat.</p> <p>Célkitűzés: A mai órán megismerjük a nyelvváltozatok típusait, részletesebben tanulmányozzuk a köznyelvet és az irodalmi nyelvet.</p> <p>Nyelvünk egészét, azaz minden magyarul beszélő ember minden nyelvi megnyilatkozásának összes elemét nemzeti nyelvünk foglalja magába.</p> <p>A nemzeti nyelv történelmileg kialakult tartós emberi közösség közös nyelve.</p> <p>A nemzeti nyelv kialakulását elősegítették a társadalmi-gazdasági változások.</p> <p>Az egységes nemzeti nyelv – vidékenként – bizonyos eltéréseket mutat.</p> <p>A nemzeti nyelv rétegződik, különböző változatokban él. A nemzeti nyelv rétegződése a nyelvet használó közösség tagolódásával függ össze. Az emberek kisebb-nagyobb közösségeknek tagjai; eltérőek a szokásaik, normáik, más a</p>	<p>Tanári magyarázat megbeszélés módszerrel.</p> <p>Felírom a táblára a témát. A tanulók beírják a füzetbe</p>
---------------------	--	--

<p>nyelvhasználatuk is.</p> <p>A nyelvi rétegek (nyelvváltozatok) nem különülnek el mereven egymástól, hatnak egymásra, az egyes ember nyelvhasználatában pedig összefonódnak.</p> <p>Minden ember több nyelvváltozatot használ a kommunikáció körülményeitől függően. Az egyén válogat a nyelvi eszközökből a tudása, kora, ismeretei, érdeklődési köre alapján.</p> <p>A nemzeti nyelv tagolódása</p> <p>1. Normatív nyelvváltozatok:</p> <p>a) az irodalmi nyelv, melyet legnagyobb íróink, költőink alakítottak ki, a nemzeti nyelvünk legigényesebb, csiszolt legegységesebb változata. Ma is merít a nyelvjárásokból és a csoportnyelvekből;</p> <p>b) a köznyelv, a magyarul beszélők közös nyelve. A mai magyar nyelv legszélesebb rétege. A korábbi területi változatok egységesüléséből vált a nemzeti nyelv központi változatává és ezzel együtt követendő mintává, normává.</p> <p>A szépirodalmi nyelv is a köznyelvre épül, annak szókészletét használja, mégis a képzettársítások által létrehozott szóelemeknek köszönhetően, valamint a művészi elrendezés folytán sokkal választékosabbá vált.</p> <p>Az alacsonyabb rendű köznyelvet, a bizalmas</p>	<p>A fontosabb ismereteket beíratom a füzetbe</p> <p>Beíratom a normatív nyelvváltozatok típusát, fogalmát.</p>
---	---

<p>társalgási stílust szlengnek nevezzük. Napjainkban szinte minden korosztály nyelvhasználatában megfigyelhető, akárcsak a média hatására a nyelvkészlet beszűkülése.</p> <p>2. Területi (horizontális, azaz vízszintes) tagolódás szerint nyelvjárásokat (dialektusokat) különböztetünk meg. A nyelvjárások kialakulása általában történelmi-földrajzi okokra vezethető vissza. (A törzsi nyelvjárások a honfoglalás kori letelepedések során rögzültek földrajzilag.)</p> <p>A nyelvjárásoknak csak a nyelvterület egy-egy részére jellemző sajátosságaik vannak. A magyar nyelvjárások a köznyelvtől különböznek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hangzókészletükben – új hangokat találnak ki (kettőshangzók használata, az ly / j hangok kétféle ejtése, a köznyelvtől eltérően ugyanabban a helyzetben más hangot használnak), pl.: ö-zés a Dráva vidékén, a déli Dunántúlon, Szeged vidékén és attól keletre; í-zés: a Nyírségben, Szatmár megyében; az e-ző az északi; palócban: rövid á. • szókincsükben – krumpli, kolompér, pityóka, burgonya (részben), • nyelvtani rendszerükben (kis mértékben), • a mai magyar nyelv 8 nagy nyelvjárása: nyugati (göcseji) 	<p>Beíratom a nyelvjárások sajátosságait</p>
---	--

<p>dunántúli palóc (jász) déli (sárközi, szlavóniai) tiszai északkeleti mezőségi (kalotaszegi) székely (csángó), ez utóbbi a legelszigeteltebb, legarchaikusabb</p> <p>3.Társadalmi (vertikális, azaz függőleges) tagolódás: (életmód, foglalkozás stb.) szerint csoportnyelvekről (szociolektusokról) beszélhetünk.</p> <p>a) szaknyelvek – főleg foglalkozások szerinti, írott és beszélt változatok; b) hobbinyelvek – sportágak nyelve, játékok nyelve stb.; c) életkori nyelvváltozatok – gyermeknyelv, diákn nyelv, ifjúsági nyelv, katonai nyelv stb.; d) argó – tolvajnyelv, jassznyelv.</p> <p>A csoportnyelvek elsősorban szó- és kifejezőképességükben térnek el az irodalmi és a köznyelvtől.</p> <p>Egy ember több nyelvváltozatot ismer.</p> <p>Mindenkinek megvan az egyéni nyelvváltozata, pl. családi, korosztályi vagy diákn nyelv.</p> <p>A köznyelv jellemzői, használati területe</p> <p>Társadalomban való létezésünk egyik legfontosabb kísérőjelensége az, hogy kommunikálunk</p>	<p>A tanulók beírják a</p>
---	----------------------------

<p>egymással, például úgy, hogy használunk egy bizonyos nyelvet. Ennek a nyelvnek a jellege nagyban függ attól, hogy milyen csoportba tartozóként használjuk. A nemzeti nyelv normatív változata (sztenderd) minden fölött áll, nevezzük köznyelvnek.</p> <p>A köznyelv a mai szóhasználatban közérthető és a tájnyelvi jellegzetességektől mentes beszéd- és írásmódot jelenti.</p> <p>A köznyelv tájak, szakmák és társadalmi csoportok nyelve fölött álló nyelvváltozat. Nem egységes, vannak különféle változatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - regionális köznyelv: tájankénti változat, a köznyelv és a nyelvjárások kölcsönhatásából keletkezett. Pl. egy debreceni középiskolai tanár és egy pécsi középiskolai tanár is a köznyelvet beszéli, mégis vannak apró eltérések az általuk beszélt sztenderdek között; - életkoronkénti eltérés: a valódi köznyelv használata leginkább a felnőttekre jellemző. A fiatalok nyelvezetében gyakran divatos kifejezések (király, csá, tök jó stb.), az idősekébe pedig régies kifejezések keverednek; - nemek szerinti eltérés: a nőknek a szokásrend szerint nem illik (annyira) káromkodni, ugyanakkor a nők fogékonyabbak a nyelvi újításokra; - felekezetek szerinti eltérés: ez is elsősorban a szókincsben mutatkozik meg: istentisztelet ~ mise, 	<p>köznyelv és az irodalmi nyelv fogalmát, jellemzőit.</p>
---	--

	<p>lelkész ~ plébános.</p> <p>A köznyelv fogalmához szorosan kapcsolódik a nyelvi tiszteletadás kérdésköre: mindenkire a neki kijáró tisztelettel szólunk (köszönési formák, tegezés ~ magázás ~ önzés stb.). Általánosan megfigyelhető tendencia: a nyelvi tiszteletadás egyre inkább elmarad (sokan nem köszönnek, ok nélküli tegezés, vagy nyers, durva érintkezés stb.).</p> <p>A köznyelv kialakulásában szerepet játszottak az irodalmi művek, valamint az a tudatos, irányított nyelvtervezési folyamat, amit nyelvújításnak nevezünk. A normatív nyelvváltozatok esetében az irodalmi nyelv megnevezés a köznyelvi norma kiművelt, írott változatát jelöli.</p> <p>Az irodalmi nyelv az eszményített, igényes, választékos, esztétikai értékeket hordozó szabályrendszer. Ez áll legközelebb a hagyományos értelemben vett szépirodalomhoz, költészethez. Elvileg a közszolgálati rádió és televízió nyelvhasználatát is ide sorolhatjuk, bár a nézettség érdekében sokszor távolra kerülnek az ideálisnak tekinthető nyelvváltozat közvetítésétől.</p> <p>Az irodalmi nyelvtörténeti terminus, a köznyelv írott változatát értjük rajta. A köznyelv pedig a beszélt nyelv. Mivel az irodalmi nyelv meglehetősen félreérthető, újabban inkább nyelvi eszményről, normáról és sztenderdről beszélnek.</p>	
--	---	--

	Begyakorlás	A feladatot közösen végezzük el. Megbeszéljük. Az írásbeli részt mindenki önállóan végzi.
40. perc	Házi feladat	A házi feladatot beírjuk a füzetbe, és közben felírom a táblára, ezután elmagyarázom a feladatot, és példaként az első mondatot megoldom.
	<p>1. Megtanulni a nyelvváltozatok fogalmát, a típusokat, azok sajátosságát.</p> <p>2. Értelmező szótár segítségével határozd meg, melyik nyelvi réteg szókészletéből valók a következő szavak!</p> <p style="padding-left: 40px;">a) ideális, példás, szupcsi, klassz, nagyszerű, fenomenális, zsír, nagyon jó, észbontóan jó, brutál, kitűnő, tök jó, überkirály, professzionális, kafa, kifogástalan;</p> <p style="padding-left: 40px;">b) szemügyre vesz, átvizsgál, átnéz, csekkol, tesztel, átfésül, kipróbál, kontrollál, utánanéző, megvizsgál, lektorál.</p>	
44. perc	Összefoglalás	Az összegzést a gyengébb tanulókkal végeztetem. Az óra végén értékelem az osztály órai teljesítményét.
	<p>1. Mit nevezünk nyelvváltozatnak?</p> <p>2. Milyen szempontok szerint tagolódik a nyelvváltozat?</p> <p>3. Mik a sajátosságai a vízszintes tagolódásba tartozó csoportoknak?</p> <p>4. Mik a sajátosságai a függőleges tagolódásba tartozó csoportoknak?</p>	

2024. november 4.

Készítette: Fogel Andrea, gyakorló tanár

2024. november 5.

Ellenőrizte: Orbán Erika, magyar szakos tanár

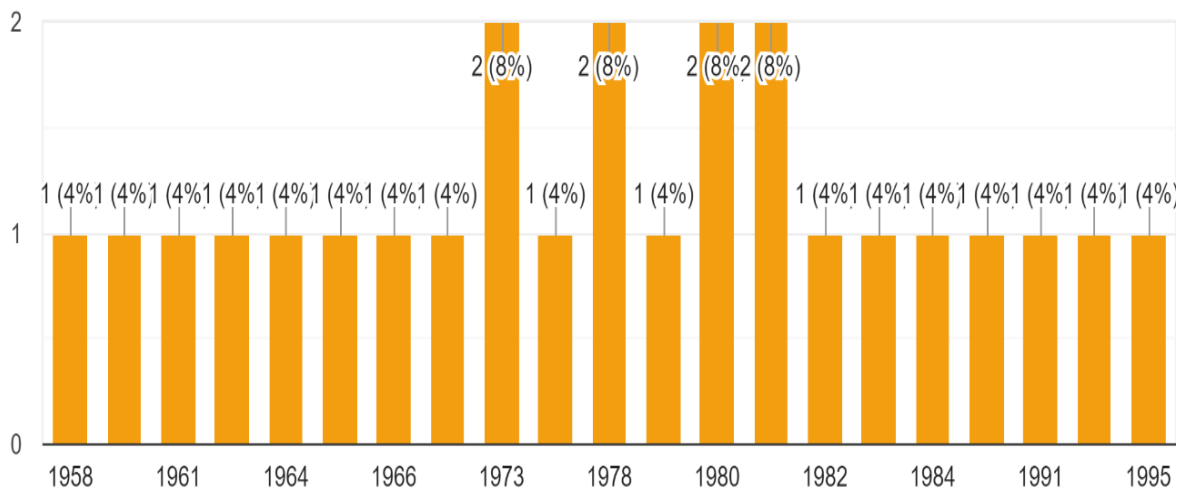
4.2. A pedagógusok véleménye a diákok nyelvhasználatáról

Az empirikus kérdőíves kutatás tárgya a Beregszászi Kossuth Lajos Líceumban oktató pedagógusok véleményének vizsgálata a diáknyelv témakörében. Az adatközlők között beregszászi, s a környező településekről beutazó tanárok voltak, akik a tanintézményben oktatnak. A kutatást 2024 novemberében végeztem, 25 pedagógus vett benne részt.

A lekérdezett pedagógusok 80%-a nő, míg 20%- férfi volt;

Születési éve:

25 responses

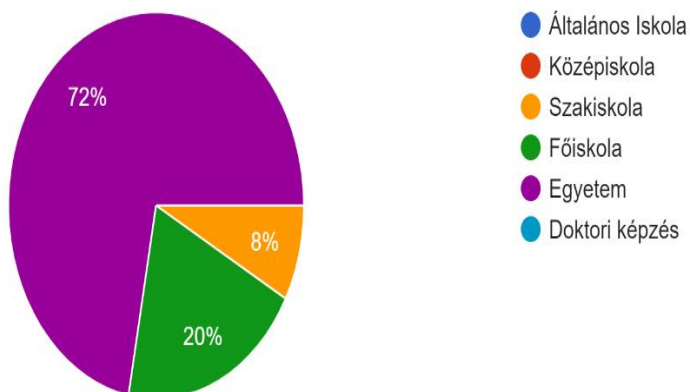

A korskála 66-tól 25 évig mozog.

A kitöltők 92 %-a rendelkezik egyetemi vagy főiskolai végzettséggel és 100 százaléuk dolgozik jelenleg is pedagógusként.

Legmagasabb iskolai végzettsége

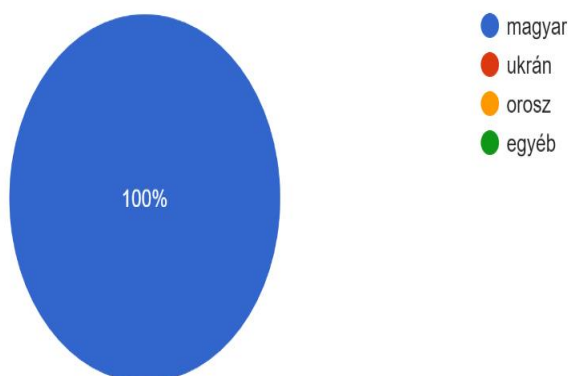
25 responses

Mindannyian a magyart tartják anyanyelvüknek.

Melyik nyelvet tekinti az anyanyelvének?

25 responses

Első kérdésem ebben a körben az alábbi volt:

•*Mi a véleménye a diáknyelv jelenségéről a magyar nyelvben?*

Kérdésekre meglehetősen színes és vegyes válaszok érkeztek, azonban, ha arányokban szeretnénk vizsgálni a témát, az állapítható meg, hogy a vélemények nagy része negatív töltetű a diáknyelvvél kapcsolatban. A válaszok többsége megegyezik abban, hogy mint minden nyelvváltozatnak, ennek is helye van a magyar nyelvben és bizonyos korosztályoknál, közegekben elkerülhetetlen a használata és van létjogosultsága; ennek ellenére azt a tendenciát tapasztalják, hogy napjainkban a szleng használata túlzottan gyakori a diákok körében, s hogy ez káros hatással van az anyanyelv helyes használatára, szépségének megőrzésére.

Mi a véleménye a diáknyelvi fejleményekről, annak mennyiségéről a fiatalok/tanítványai körében?

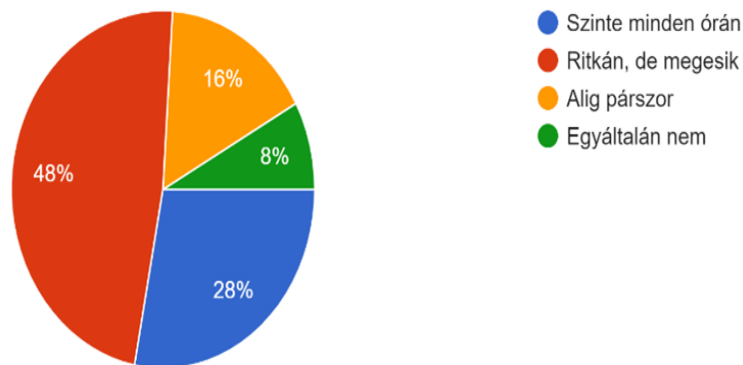
Ennél a pontnál a megkérdezett pedagógusok csaknem 100 %-a megegyezett abban, hogy diákjaik viszonylag sokszor, sőt egyre többször használnak diáknyelvi fejleményeket a kommunikáció során. Hasonló vélemény megegyezési arány mutatkozott abban is, miszerint nem különösebben zavarja őket a növekvő használati arány mindaddig, míg ezt a tanulók diáktársaikkal való beszélgetéskor használják, nem viszik túlzásba tanórán, s beszédük nem tartalmaz trágár kifejezéseket. Idézem a kutatás egyik alanyának válaszát: „... még kevesebb mértékben használják a szleng szavakat, mint a hagyományos megszokottakat, persze ez a közegtől is függ. Amíg szelíd szlenget használnak és tudják váltogatni a nyelvezetüket attól függően, hogy kivel beszélnek, addig különösebben nem zavar. Nyilván a saját kis közegükben rengeteg szlenget használnak, de ezzel kerülnek közelebb egymáshoz.” (K. A.)

A következő néhány kérdés arra irányult, hogy felmérje, milyen közegben tapasztalják leggyakrabban a tanárok a diákok sajátos nyelvhasználatát (órán a

tanárral/ órán egymás között/ az interneten); valamint, hogy zavarja-e ez őket, s ha igen mely körülmények között a legjobban.

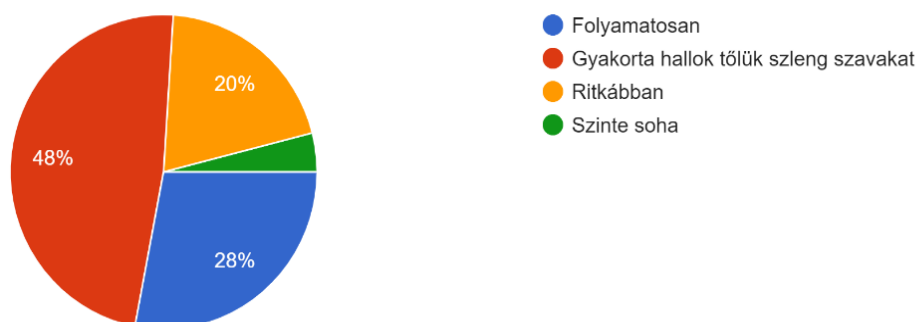
- *Milyen gyakran tapasztalja az órákon (főként, ha a diák épp Önnel kommunikál), hogy tanítványai új fejleményeket használnak?*

A válaszok megoszlási aránya ugyan vegyes, mégis jól alátámasztja az előző kérdésben említett tapasztalatokat, hiszen a „ritkán, de megesik”, valamint a „szinte minden órán tapasztalom” válaszok teszik ki diagram túlnyomó többségét. Ez természetesen abszolút nem szokatlan, hiszen a tanulók rendszeresen használnak szlenget társaikkal való kommunikációban, így előfordul, hogy ezek gyakorta belopják magukat tanítókkal folytatott társalgásba is.

- *Milyen gyakran tapasztalja, hogy tanítványai a diáknyelv fejleményeit használják szünetben, vagy épp, amikor NEM Önnel kommunikálnak?*

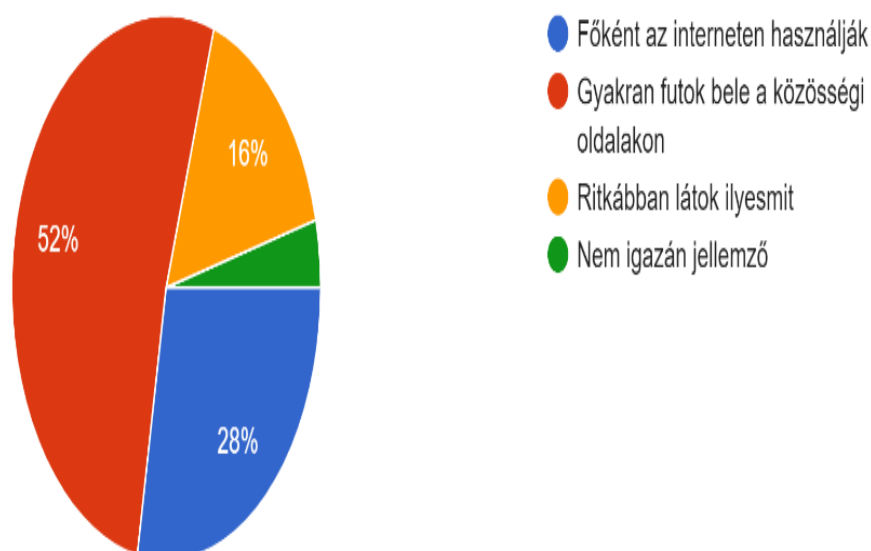
Milyen gyakran tapasztalja, hogy tanítványai a diáknyelv fejleményeit használják szünetben, vagy épp, **amikor NEM Önnel kommunikálnak?**

Ezen kérdésnél meglepő módon, pontosan olyan arányban érkeztek be az alanyok válaszai, mint az előzőnél; egyedül az „egyáltalán nem” válasz az, ami itt még az előzőnél is kevesebb szavazattal rendelkezik. Ez az eredmény azért érdekes, mert logikus következtetés lett volna, hogy a diákok egymás közötti kommunikációjában még több új fejleményt lehet tapasztalni, ugyanakkor az is igaz, hogy a tanító nem tartózkodik bent szünetekben, így nyilván nem hallja az a diákok kommunikációját.

- *Mennyire jellemző, hogy tanítványai vagy más fiatalok diáknyelvi fejleményeket használnak az internetes felületeken való megnyilvánulásaikban?*

Mennyire jellemző, hogy tanítványai vagy más fiatalok diáknyelvi fejleményeket használnak az internetes felületeken való megnyilvánulásaikban?

Ebben az esetben jól megfigyelhető, hogy a diáknyelvi fejleményeket, amelyet az iskolában vagy szüleikkel szemben visszafognak, azt az interneten már szabadon, féktelenül használják. A válaszadó tanárok 80 százaléka mondta, hogy gyakran (52%) vagy főként az interneten tapasztalja (28%), hogy a diákjai szlenget használnak. Az pedig középiskolai szinten nem is feltétlenül meglepő, hogy az oktatók hozzáférnek diákjaik internetes megnyilvánulásaihoz, hiszen az e fajta szociális médiában való elzárkózás inkább az egyetemi előadó-diák kapcsolatot jellemzi.

A következő néhány kérdés segítségével próbáltam felmérni vajon milyen mértékben zavarja a tanárokat a diákok nyelvhasználata; valamint milyen körülmények között találják elfogadhatónak vagy épp zavarónak, nem odaillőnek.

- *Mennyire zavarja Ön a diáknyelvi fejlemények használata a fiatalok/tanítványai körében?*

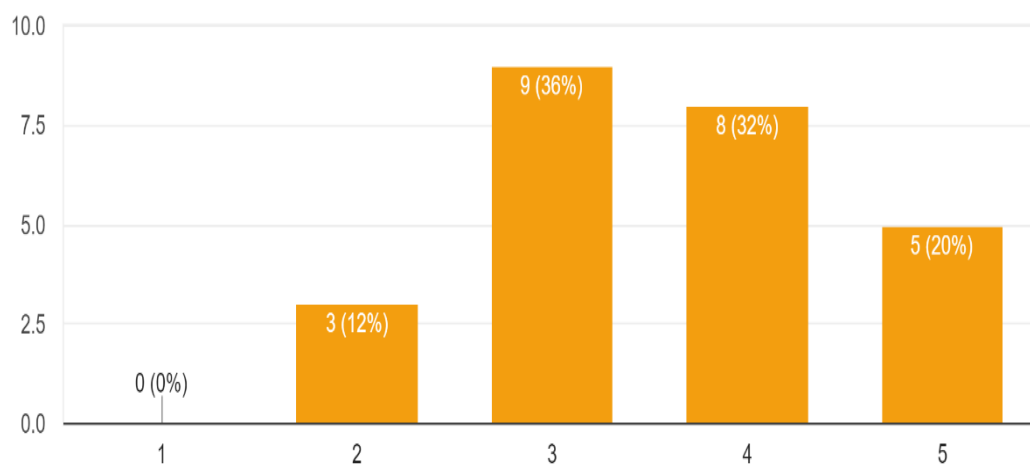
Az oszlop diagramos felmérésben a kérdésre adott választ az alanyok egytől ötig terjedő skálában értékelték, melyben az egyes szám jelölte azt, hogy „nagyon zavar a tanítványaim és a fiatalok nyelvhasználata”, az ötös szám pedig a „nem zavar különösebben” válasz lehetőségét foglalta magában. A korábbi negatív hozzáállást jócskán kontrasztolja ez a válaszkép, hiszen amint láthatjuk

senki nem jelölte az 1-es – tehát a „megelehetősen zavar” – pontot.

A válaszok nagytöbbsége a köztes 3-as számnál van a csúcsponton, s innen csökken a „nem zavar különösebben” irányába. Ez természetesen egy nagyon

Mennyire zavarja Ön a szleng használata a fiatalok/tanítványai körében?

25 responses

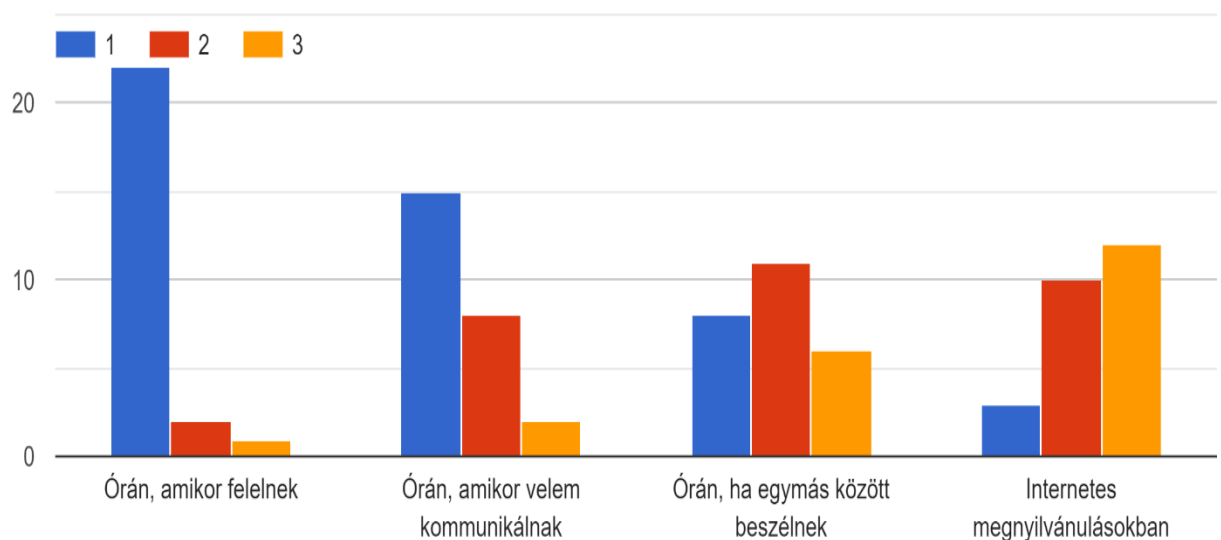
általános kérdés, specifikus körülmények bevonása nélkül, így a kapott eredmény is teljesen életszerű. Éppen ezért érdekes a következő kérdés, melyben már arra voltam kíváncsi, hogy a lekérdezett pedagógusok mennyire tolerálják különféle helyzetekben a diákok szlenghasználatát.

- *Mikor zavarja többnyire a diákok nyelvhasználata?*

Itt tehát már különböző szituációkat vonultattam fel, s az alanyoknak ebben az esetben 1-től 3-ig terjedő skálán kellett értékelniük, mennyire zavarja őket az adott helyzet. A vizsgált körülmények a következők voltak: órán, amikor a diák éppen felel; órán, amikor a diák a tanárral kommunikál; órán, ha a diákok egymás között használnak szlenget; a diákok internetes megnyilvánulásaiban.

A kapott diagramon a kék (1-es) oszlop jelöli a „meglehetősen zavar”; a narancsszínű (2-es) oszlop a „nem érdekel különösebben”; a sárga(3-as) oszlop pedig az „egyáltalán nem zavar” válaszlehetőségeket.

Mikor zavarja többnyire a diákok szlenghasználata? Értékelje 1-től 3-ig terjedő skálán, ahol az 1 = meglehetősen zavar; 2 = nem érdekel különösebben 3 = egyáltalán nem zavar;

Kielemezve a válaszképet, azt tapasztaljuk, hogy a korábbi kérdésekre adott válaszokkal összefüggenek és azok alapján várható eredmények születtek itt is. Ha első körben csak a kék oszlopot figyeljük meg, láthatjuk, hogy a pedagógusokat leginkább az órán, felelés közben vagy a tanárral való kommunikációban zavarja a diákok új fejleményeinek használata (kisebb részt akkor, ha diákok órán egymás között használják, azonban ez eredeztethető akár abból is, hogy a pedagógusok

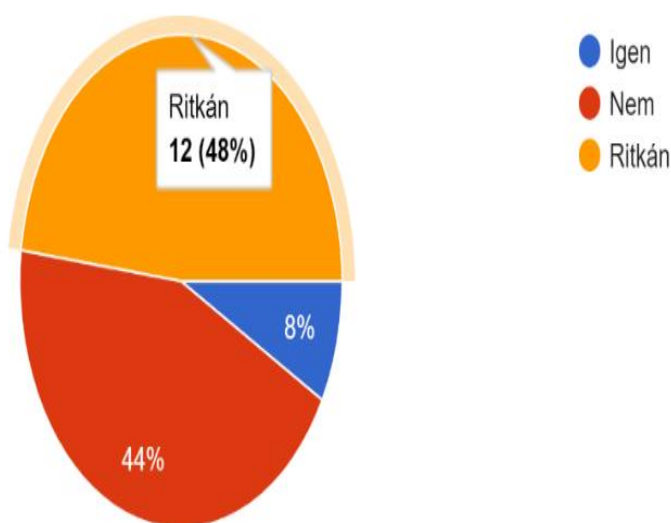
általánosságban nem nézik jó szemmel, ha a tanulók óra közben sokat csevegnek, lényegtelen, hogy szlenget használva vagy sem;)

A sárga oszlopot figyelve, pedig világosan látszik, hogy a válaszadók nagytöbbségét legkevésbé az internetes megnyilvánulásokban zavarja tanítványaik nyelvhasználata. A „nem érdekel különösebben”, tehát a semleges válasz pedig a diákok egymással való társalgása lehetőségénél érte el csúcspontját

- *Használ-e Ön diáknyelvi szavakat az iskolában, a diákokkal való kommunikációban?*

A fentebb adott kérdésnél, a válaszadók 48 %-a mondta azt, hogy ritkán ugyan, de használ szlenget az iskolában a diákokkal való kommunikációban is; ez pedig meghaladja a nemmel válaszolók számát (44%) lásd: 7. sz. ábra). Határozottan igennel csupán 8 % szavazott, innen is látszik, hogy valamelyest még mindig jelen van egy negatív sztereotípi a szlenggel kapcsolatban, főleg az idősebb pedagógusok körében.

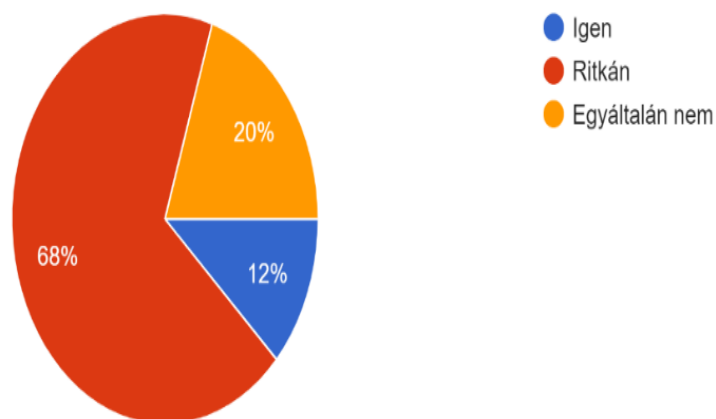
Használ-e Ön diáknyelvi az iskolában, a diákokkal való kommunikációban?

- *Használ-e Ön diáknyelvi szavakat, amikor kollégáival beszélget?*

Három hasonló sablonra épülő kérdés közül, az előzőben volt a legnagyobb a nemek aránya, tehát pedagógusaink legvisszafoготtabban, diákjaikkal használják a szlenget. Innentől kezdve már csak lazul ez a korlát. A válaszadók 68 %-a, azaz fölényes többsége, ritkán ugyan, de használ szlenget a munkatársaival is; 12 százalékuk határozottan használ, míg csupán 20% nem használ egyáltalán szlenget (a tanárban például), saját elmondása szerint.

Használ-e Ön diáknyelvi szavakat, amikor kollégáival beszélget?

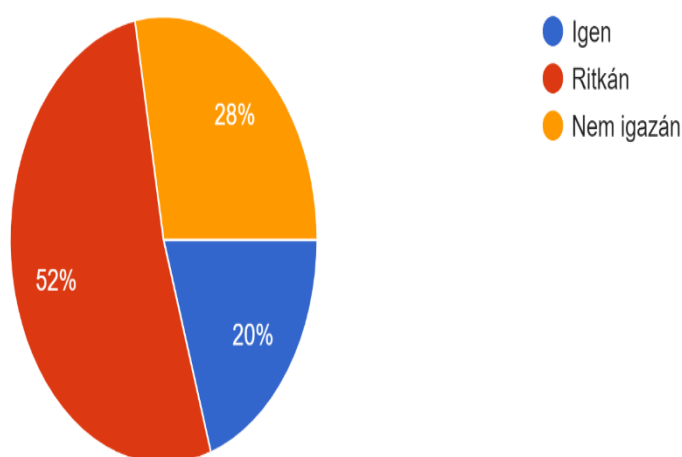

Használ-e Ön szlenget a magánéletében, esetleg tinédzser gyermekével vagy egyéb fiatal rokonával való kommunikációban?

Végül, itt figyelhető meg leginkább, hogy a munkahelyi gátak és diák-tanár kapcsolatok korlátai megbomlanak, s magánéletében már az a személy is kényelmesebben, bátrabban használ szlenget, aki iskolai körülmények között megveti (lásd: 8. sz. ábra). Emiatt merek arra következtetni, hogy nem feltétlen ítéli el mindenki teljes mértékben ezt a nyelvváltozatot (még azok sem, akik a

legelső kérdésben így vélekedtek), lehetségesnek tartom azt, hogy csupán egyből iskolai, bizonyos szabályoknak megfelelő körülményekre gondoltak.

Használ-e Ön szlenget a magánéletében, esetleg tinédzser gyermekével vagy egyéb fiatal rokonával való kommunikációban?

Az előbbi három kérdés kapcsán merült fel a következő, hogy amennyiben tanárok diákokkal/kollégákkal/ magánéletben is használnak szlenget, akkor pontosan mely kifejezéseket tartják még helyénvalónak. Elsősorban ezt három külön kérdésként vizsgáltam, azonban a válaszok alapján kiderült, hogy ha használnak is valamilyen szlengkifejezést akkor azt használják mind a három felsorolt körülmény között. A magánéletben talán kicsit jellemzőbb, de lényegi különbséget nem tapasztaltam. Természetesen érkezett 4-5 „nem használok” válasz is, s aki diákjaival nem használ, az vallja, hogy sem kollégáival sem magánéletében.

- *Kérem soroljon fel néhány kifejezést, amelyet diákjaival/kollégákkal/magánéletben használ?*

Adatközlőim a következő kifejezéseket sorolták fel: szuper, menő, szívás, fifti-fifti, feketeleves, dzsesszes, ok, égő, tuti, cuki, gáz, ciki, span, mizu, okés, duma, höfő (házi feladat) cuccos, rizsa, random, fake, diri, dolgi, klassz, fullos;

Tehát ezen szavakat még odaillőnek, esetleg effektívnek tartják például a diákokkal való jó – nem annyira száraz - kapcsolat fenntartása érdekében.

A tanórai nyelvhasználatot számos, úgynevezett személyi és dologi tényezők befolyásolják. A személyi tényezők lehetnek például a pedagógus születési helye, életkora, tanítási kultúrája, hobbijai stb., a dologi tényezők pedig a tanórán használt munkaformák és módszerek, a tanóra típusa, célja, eszközei stb. Ezeket részletesebben megvizsgálva válaszokat találhatunk a kérdésre, miszerint miért használnak bizonyos pedagógusok szlenget a tanóráikon.

A pedagógus nyelvhasználata nagymértékben függ személyétől. Habár az olyan jellemzők, mint a nem, életkor, születés helye, iskolázottság elvileg befolyásolja, hogy ki használ inkább szlenget, a gyakorlatban úgy tűnik, hogy ezek csak faktorok lehetnek. Logikus következtetés lehet, hogy az adott (fiatalabb) pedagógus ismeri, sőt, aktív tagja is az online számítógépes játékosok csoportjának, vagy csak sokat mozog az internet köreiben és így ezek a kifejezések nem idegenek számára, sőt, aktívan használja is őket.

Láthatjuk, hogy igazából a tanárok ismerik a diáknyelvi kifejezéseket, viszont elvárják a diákoktól, hogy azt megfelelő környezetben használják.

BEFEJEZÉS

Következtetések levonása

A fiatalok nyelvhasználati szokásait meghatározza társaik véleménye. Leszögezhetjük, hogy ez alakítja a mindennapjaikat, öltözködési, viselkedési szokásaikat. Az ifjúság nyelvhasználatával sokan foglalkoznak, megítélése is színes képet mutat. Vannak akik tisztelik benne a változatosságot, a leleményességet, de vannak olyanok is, akik elítélik, javításra alkalmasnak tartják ezt a nyelvváltozatot. Ezzel, illetve a nyelvváltozatok oktatásának kérdésével, a diáknyelvvél kapcsolatos attitűddel foglalkozom magiszteri munkámban.

Célom az volt, hogy megvizsgáljam a Beregszászi Kossuth Lajos Líceum tanulóinak nyelvhasználatát, diáknyelvi fejleményeket gyűjtsek, csoportosítsam azokat különféle szempontok szerint. Megfigyeljem, hogyan és milyen keretek között foglalkoznak ezzel a kérdéssel az iskolai oktatásban, illetve a nyelvváltozatok iskolai közegben történő megítélésének feltárása, a magyar nyelv órán való interpretálás sajátosságainak bemutatása.

Az empirikus gyűjtés két típusával sikerült célokat elérni. A közvetlen beszélgetés és megfigyelés típusával összegyűjtöttem a diáknyelvi fejleményeket. Ezt kiegészítette a kérdőív, melyet a tanárok töltöttek ki, nyilatkoztak a diáknyelvvél kapcsolatos attitűdjükről. A nyelvváltozatokkal kapcsolatos információkat közvetett módszerrel gyűjtöttem, hiszen a tanterv és a tankönyv tanulmányozása képezte kutatásom alapját.

A Beregszászi Kossuth Lajos Líceumban végzett kutatásom során 215 szót, kifejezést gyűjtöttem össze. Különféle tematikájú alkotások, melyek nem csupán az iskolai életre vonatkoznak, sok közülük a mindennapi élet kifejezéseit hivatottak helyettesíteni.

A gyűjtés során, illetve a tanulókkal folytatott párbeszéd alkalmával megfigyeltem, hogy többen jól beszélnek ukránul, s nyelvhasználatukban

megjelennek az ukrán szókölcsonzések. Továbbá érdekesnek találtam, hogy sok rövidítést és jelentésátvitelből eredő szót tartalmaz beszédük. Tanulságos volt továbbá, hogy egyáltalán nem feszélyezte őket, hogy én tanár vagyok, s esetleg előttem figyeltek voltak a nyelvhasználatuk tisztaságára. Számukra teljesen természetes ezen kifejezések a mindennapi kommunikáció során történő alkalmazása. A tematikai szempontból történő csoportosítás során arra a következtetésre jutottam, hogy a legnagyobb arányban a hétköznapi élettel kapcsolatos kifejezések vannak. E csoport különféle szavakat foglal magába, melyek az élet más-más területére vonatkoznak. A legkevesebb szó a közlekedéssel kapcsolatos kifejezések csoportjába került. Érdekesnek tartom, hogy bár sokan járnak iskolásbusszal az oktatási intézménybe, de ezzel kapcsolatban egyetlen megnevezést sem mondtak. Az oktatással kapcsolatos kifejezések között főleg a tantárgyak megnevezései, az érdemjegyek kaptak helyet. Előszeretettel adnak megnevezéseket a testi tulajdonságokkal kapcsolatban. A telt alkatúra például nyolc kifejezést mondtak. Ez is alátámasztja, hogy mennyire találékony a diáknyelv, mennyire változatos a megnevezések tárháza.

A diáknyelvi fejlemények szófajtani szempontból is csoportokba rendeződnek. E felosztásból megtudhatjuk, hogy a beregszászi fiatalok nyelvhasználatuk során a főneveket részesítik előnyben, hiszen e szófaj képezi a legnagyobb csoportot. Kevéssel utána vannak az igék és a melléknevek. Vagyis az apaszófabba tartozó szavak itt is nagy dominanciát alkotnak. A határozószók és az igenevek egy-egy százalékos arányban mutatkoznak meg. Érdekesnek találtam, hogy a gyűjtött anyagban sok a mondatszó, annak is a kapcsolatteremtésre alkalmas típusa.

A szavak szerkezeti csoportosítását azért tartottam célszerűnek vizsgálódásom tárgyává tenni, mert érdekelt, hogy a gyűjtött anyagban az egyszerűbb alakulatok vagy a terjedelmesebbek vannak nagytöbbségben. A gyűjtött anyagban magasan kiemelkedik az egyszerű szavak aránya. Ez is bizonyítja, hogy a diákok nem szeretik a bonyolult alakulatokat, az egyszerűsége, a rövidsége törekednek. A

szó szerkezetekből mindössze három volt, míg az egyszerű szavakból 194 kifejezést találtam.

A különféle kategorizálások alapján elmondhatom, hogy az általam összegyűjtött diáknyelvi kifejezések színes képet mutatnak, mind tematikailag, mind szófajtani, szerkezeti szempontból változatosak, dinamikusságot, frissességet kölcsönöznek a nyelvnek.

A nyelvváltozatok oktatása szerves részét képezi az iskolai tananyagnak. A tanterv erre a témára 2 órát szán. Így megjelenik a tankönyv lapjain is, mégpedig a 11. osztályos tankönyvben olvashatunk erről a témáról, melyet Zékány Krisztina–Burkus Erzsébet–Braun Éva írtak. Az iskolai oktatásban a tanulók ismereteket szerezhetnek arról, hogy a magyar nyelv rétegekre tagolódik különböző szempontok szerint. A tankönyv foglalkozik a nyelvváltozatok kérdésével. A nyelv és társadalom című fejezet 142–166. oldalig terjed.

A tankönyvben található elméleti anyag részletes, különféle szempontból járja körül az elsajátításra szánt információt. A témák után következő feladatok változatosak, megoldásuk kreativitást, a szókincs normatív sajátosságainak előtérbe helyezését igényli. Fokozatosak, különösen jól megválasztottnak tartom. A helyes szép beszéd napjainkban című szöveggel való foglalkozást, hiszen ennek a szövegnek napjainkra érvényes mondanivalója van, s fejleszti a tanulók nyelvi-esztétikai igényét.

Megállapíthatjuk, hogy a téma kapcsán elsajátítandó információk sokrétűek, kiterjednek az összes nyelvváltozatra. Azonban egy szakmai megfigyelésem, hogy talán érdekesebb lenne e téma egy részéről már az alsóbb osztályokban szólni, hiszen 11. osztályra már egyfajta nyelvi ízlés, kommunikációs sajátosság kialakul a fiatalokban, mely nem mindig egyenlő a nyelvi normával. Ha ezeket az információkat, melyek a nyelvváltozatokra és azok alkalmazási sajátosságaira vonatkoznak hamarabb elsajátítja, akkor tudatosabb nyelvhasználóvá fejlődik a tanuló.

Kutatásom során foglalkoztam azzal is, hogy mi a gyakorló pedagógusok véleménye a diákok nyelvhasználatáról. Az empirikus kérdőíves kutatás tárgya a Beregszászi Kossuth Lajos Líceumban oktató pedagógusok véleményének vizsgálata a diáknyelv témakörében. Az adatközlők között beregszászi, s a környező településekről beutazó tanárok voltak, akik a tanintézményben oktatnak. A kutatást 2024 novemberében végeztem, 25 pedagógus vett benne részt. Az általános kérdések után konkrétan a véleményükre, a diáknyelvi kifejezésekkel kapcsolatos ismereteikre voltam kíváncsi, illetve arra is, hogy a pedagógusok használják-e ezeket az alkotásokat.

A tanórai nyelvhasználatot számos, úgynevezett személyi és dologi tényezők befolyásolják. A személyi tényezők lehetnek például a pedagógus születési helye, életkora, tanítási kultúrája, hobbijai stb., a dologi tényezők pedig a tanórán használt munkaformák és módszerek, a tanóra típusa, célja, eszközei stb. Ezeket részletesebben megvizsgálva válaszokat találhatunk a kérdésre, miszerint miért használnak bizonyos pedagógusok szlenget a tanóráikon.

A pedagógus nyelvhasználatára nagymértékben függ személyétől. Habár az olyan jellemzők, mint a nem, életkor, születés helye, iskolázottság elvileg befolyásolja, hogy ki használ inkább szlenget, a gyakorlatban úgy tűnik, hogy ezek csak faktorok lehetnek. Logikus következtetés lehet, hogy az adott (fiatalabb) pedagógus ismeri, sőt, aktív tagja is az online számítógépes játékosok csoportjának, vagy csak sokat mozog az internet köreiben és így ezek a kifejezések nem idegenek számára, sőt, aktívan használja is őket.

Arra a következtetésre jutottam, hogy a tanárok ismerik a diáknyelvi kifejezéseket, viszont elvárják a diákoktól, hogy azt megfelelő környezetben használják.

Dolgozatom megírása, a kutatás kiértékelése kapcsán megállapíthatom, hogy a beregszászi diákok használják a diáknyelvi fejleményeket, ettől nyelvhasználatuk érdekesebb, de nem jellemző, legalábbis a kutatás során nem volt jellemző a szókészletükre a vulgarizmus. Azt is megállapíthatjuk, hogy bár csak 11.

osztályban, de beható ismereteket szerezhetnek arról, hogy hol és mikor alkalmas e szavakat használni, s melyek azok a színterek, ahol mellőzni kell. Mindezen túl a pedagógusok által kitöltött kérdőív hozzájárult ahhoz, hogy teljesebb képet kapjak a diáknyelvhez való viszonyról, arról, hogy egy-egy tanár hogyan viszonyul a diáknyelvi fejleményekhez. Mert ez a viszonyulás, úgy gondolom, eléggé befolyásolja a viselkedését a mindennapok során, de ezen felül még azt is, hogyan interpretálja a nyelvváltozatokkal kapcsolatos témát a tanulóinak. Hiszen, ha negatív a viszonyulás, akkor minden bizonnyal tiltott nyelvváltozatnak tekinti a diáknyelvet, s annak fejleményeit. Azonban, ha toleráns ezekkel kapcsolatban, akkor a téma bemutatása során is ennek megfelelően jár el. Én, mint gyakorló pedagógus azon az elven vagyok, ha megfelelő környezetben és megfelelő szituációban tudja alkalmazni a diákság az általa létrehozott alakulatokat, akkor ezek is szebbé, színesebbé tudják tenni nyelvünket.

A FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM JEGYZÉKE

1. A magyar nyelv könyve. Szerkesztette: Adamikné Jászó Anna. – Budapest: Trezor Kiadó, 2004. – 622 o.
2. A mai magyar nyelv. Szerkesztette: Rácz Endre. – Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1968. – 478. o.
3. Agh Tímea. Diákszleng. 1. o.
(<http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/tanulmanyok/almamater2-1.pdf>)
4. Bachát László. Az ifjúsági nyelv szókészletének eredete.// Magyar Nyelvőr (104), 148–157.
5. Bachát László. Az ifjúsági és diáknyelv kérdései.//Anyanyelv, közélet, művelődés. Szerkesztette: Sebestyén Árpád. –Budapest: A tudományos ismeretterjesztő társulat magyar nyelvi választmányának kiadványai, 1976. – 111–115. o.
6. Bachát László. Újabb jelenségek a diáknyelvben. In: Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 189. sz. 53–6.o.
7. Chambers, Jack K. Studying language variation: An informal epistemology. In: Chambers, J. K. – Trudgill, Peter – Schilling-Estes, Natalie (eds.): *Handbook of Language Variation and Change*. Blackwell Publishing Ltd, Malden, 2003. 3–14.
8. Dobos Károly. A magyar diáknyelv és szótára. – Budapest, 1898. –198 o.
9. Dóra Zoltán. Diákjaink nyelvhasználata. // Magyar Nyelvőr, 118: 54–57. o.
10. Grétsy László. Ifjúsági nyelv.//Nyelvművelő kézikönyv I. kötet. Főszerkesztők: Grétsi L., Kovalovszky M. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980. – 968–969. o.

11. H. Tómesz Tímea. Kommunikációs tudástranszfer és készségfejlesztés. *Filológia.hu* (2019) 1–2. sz. 56–67 (URL: http://www.filologia.hu/images/media/filologia_2019_1-2.pdf2019)

12. Hoffmann Ottó. *Mini-tini-szótár.* – Pécs, 1996. (<http://mek.oszk.hu/00000/00071/html/>)

13. Hollóy Zsolt. Tanárok tanórai megnyilatkozásainak szókinccse: használnak-e szleng kifejezéseket a tanárok? // *Az anyanyelv-elsajátítás folyamata hároméves kor után.* Szerk.: Bóna Judit – Horváth Viktória. – Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2019. – 323–334. o.

14. Jánk István. Nyelvi előítélet és diszkrimináció a magyartanári értékelésben. – Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, 2019.

15. Jánk István. A helyesírás-tanítás helye és szerepe a nyelvtanórán és az iskolában. // *Acta Universitatis de Carolo Eszterhazy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica,* 46.: 45 –56. o. <https://doi.org/10.46437/ActaUnivEszterhazyLinguistica.2020.45>

16. Jánk István. A magyar anyanyelv-pedagógia adóssága, aktuális problémái és a csőlátású magyarországi magyarok. // *Kétnyelvűség – oktatás – nyelvmenedzselés. Írások, tanulmányok Vančo Ildikó születésnapjára.* Szerk.: Csernicskó, István; Kozmács, István. – Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, 2021. 129–138. o.

17. Jánk István. Linguistic discrimination in pedagogical evaluation. A study of teachers of Hungarian language and literature in Slovakia, Ukraine, Romania and Hungary. *L1-Educational Studies in Language and Literature* (2021) 21. sz. 1–29. [https://doi.](https://doi.org/)

18. Jánk István. Különböző nyelvváltozatok helye, szerepe az anyanyelvi nevelésben: régi problémák, új megközelítések. // *Ephemeris Hungarologica* 2022/2. 21–28.

19. Kardos Tamás – Szűts László. Diáksóder – Hogyan beszél a mai ifjúság. – Budapest: Ciceró Kiadó, 1995. 8–78. o.
20. Kis Tamás. Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához. // A szlengkutatás útjai és lehetőségei. – Debrecen, 1997.– 45–58. o.
21. Kis Tamás. A magyar szlengkutatás bibliográfiája. – Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011. – 239 o.
22. Kis Tamás. Bakaduma. – Bp: Zrínyi Kiadó, 1992 – 390 o.
23. Kiss Jenő. Az anyanyelvoktatás, a nyelvjárások és a nyelvjárási háttérű iskolások. //Magyar Nyelvőr 123. 4. sz. 373–381. o.
24. Kiss Jenő. Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat. – Bp.. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994. – 112–113. o.
25. Kovalovszky Miklós. Az ifjúság nyelvéről. In: Valóság, 6/5: 66–75 o.
26. Kovalovszky Miklós. Az ifjúsági nyelv. // Mai magyar nyelvünk. Szerk.: Grétsy László. – Budapest: Arcanum Kiadó, 1977.– 48–78. o.
27. Kovalovszky Miklós. Diáknyelv.//Világirodalmi lexikon II. kötet. Főszerkesztő: Király István. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1986. – 693–694. o.
28. Kožík Diana. A nyelvjárásokkal kapcsolatos attitűdvizsgálatok a szlovákiai magyar pedagógusok néhány csoportjában. In: Tanulmányok a kétnyelvűségről II. Szerk.: Lanstyák I. – Menyhárt J. – Pozsony: Kalligram, 2004. 93–124. o.
29. Laczkó Mária. Hogyan minősítik a tizenévesek beszédét a diákok és a tanárok. 8-10. o.(<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=87>)
30. Magyar grammatika. Szerk.: Keszler Borbála. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 2000.– 670. o.
31. Málnási Ferenc. „A gimi, gimi ilyen volt...” 1. o. (http://www.rmpsz.ro/web/images/magiszter/2008_osztel/17_malnasi.pdf)
32. Matijevics Lajos. A vajdasági magyar diáknyelv. – Újvidék: Magyar Tanszék Kiadványai, 1972. – 125 o.

33. Mizser Lajos. A diáknyelv témakörei. In: Magyar Nyelvőr, 96: 285–6.o.
34. Nagy Natália. A szórványban élők nyelvhasználata. // A nyelv perspektívája az oktatásban. – Eger, 2019. – 38–46. o.
35. Nagy Natália. A diáknyelv új fejleményei az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar filológus diákjainak nyelvhasználatában. // Szláv élet. – Ungvár, 2016. – 94–102. o.
36. Nagy Natália. A szórványban élők nyelvhasználata. // A nyelv perspektívája az oktatásban: absztraktkötet. – Eger, 2018. – 49–50. o.
37. Nagy Natália. Az Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézet diákjainak nyelvhasználati sajátosságai. //Diáknyelv–diákszótár. Szerk.: Minya Károly. – Budapest, 2018. – 69–86. o.
38. Nagy Natália. Új fejlemények a magyar filológusok nyelvhasználatában. //A tudomány kapujában. – Budapest: Magyar Hadtudományi Társaság, 2015.
39. Nikolas (ed.): *Sociolinguistics. Theoretical Debates*. Cambridge University Press. Cambridge–New York, 2016. 201–216. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107449787>
40. Parapatics Andrea. A magyar nyelv regionalitása és a köznevelés: Tények, problémák, javaslatok. – Bp.: Tinta Könyvkiadó, 2020.
41. Pennycook, Alastair. The Trans-Super-Poly-Metro Movement. In: Coupland, Nikolas (ed.): *Sociolinguistics. Theoretical Debates*. Cambridge University Press, Cambridge–New York, 2016. 201–216.
42. Péntek János. A nyelvi környezet és a helyesírás. //Magyar Nyelvőr 126. (2002) 15–22. o.
43. Péter Mihály. Szleng és költői nyelvhasználat. In: Magyar Nyelvőr, 104: 273–81. o.
44. Rónaky Edit. Hogyan beszél ma az ifjúság? – Bp.: Kiadja a Kemény Gábor Iskolaszövetség, 1997. – 8–9. o., 14–17. o.

- 45.** Rót Sándor. Valós és vélt újdonságok.//Nyelvművelő levelek. – Budapest: Gondolat Kiadó, 1964. – 11. o.
- 46.** Sipos Pál. Ifjúsági nyelv – familiáris köznyelv. In: Magyar Nyelv rétegződése, 867–74. o.
- 47.** Szilágyi N. Sándor. Nyelvészek felelőssége. In: öbnyelvűség és kommunikáció Kelet-Közép-Európában. Szerk.: Benő Attila – Fazakas Emese – Zsemlyei Borbála. – Kolozsvár: T Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2015. – 13–22. o.
- 48.** Tolcsvai Nagy Gábor. A mai magyar nyelv normarendszerének egy jelentős változásáról az “ifjúsági nyelv” kapcsán. In: Magyar Nyelvőr, 112: 398–405. o.
- 49.** Tóth Annabella. A szleng szókincsének vizsgálata.//Magyartanítás 5. 2005. 185–190. o.
- 50.** Tuska Tünde. A kétnyelvűséggel kapcsolatos nyelvi attitűdök vizsgálata a magyarországi szlovák szakos hallgatók körében.//Társadalmi változások – nyelvi változások. Szerkesztő: Tóth Szergej. Budapest – Szeged, 2013. – 279–281. o.
- 51.** Vasová Kinga. Fiatalok és a nyelvi durvaság.//Társadalmi változások – nyelvi változások. Szerkesztő: Tóth Szergej. –Budapest – Szeged, 2013. – 283. o.
- 52.** Velledits Lajos. A link nyelv. In: Magyar Nyelv 13: 60–61.o.
- 53.** Vidor Zsuzsa. A diák jassznyelv és jasszmagatartás (A Zabhegyező ürügyén). In: Valóság 7: 69–75. o.
- 54.** Vidra Anikó. Az ifjúság sajátos nyelvhasználatáról. 1. o. (http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/egyeb/vidra_elemei/vidra.htm)
- 55.** Vidra Anikó. “Haverok, buli, fanta...” – Avagy hogyan beszélnek a mai fiatalok? In: Acta Andragogiae et Culturae sorozat 19. szám 45–49. o.
- 56.** Wacha Imre. A fiatalok nyelvi magatartása (kommunikációs kultúrája) a nyilvánosság előtt és számára. In: Magyar Nyelv 1996/1: 198–205.o.
- 57.** Zékány Krisztina–Braun Éva–Kovács-Burkus Erzsébet. Magyar nyelv 11. osztály. – Lviv, Szvit Kiadó, 2019. – 208 o.

58. Абіх О. П. Проблема культури мовлення студентів у контексті підготовки майбутніх фахівців. //Збірник наукових праць ДонНАБА Випуск № 4 – 2016 (5)С. 55–59

59. Берегівська Е. М. Молодіжний сленг: формування і функціонування / Е. М. Берегівська // Питання мовознавства, 1996. – № 3. – С. 32–41.

60. Бобахо культури: конфлікт В. А., Левікова С. І. Сучасні тенденції молодіжної чи спадкоємність поколінь? / В. А. Бобахо // Суспільні науки сучасність. – 1996. – № 3. – С. 56–60.

61. <https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/kossuth-lajos-liceum-120-eve-a-magyar-nyelvu-oktatas-szolgalataban/>

62.https://beregyszazikossuthliceum.klasna.com/?fbclid=IwY2xjawGaIDNleHRuA2FlbQIxMAABHaZ3wUbDI448mXnROeuLUC7vbLdl6vGwOAC8YWNYA5g1jgmp8jI4fOw_aem_5bkRNyX_t21avo56FSAQaQ

REZÜME (ukrán nyelven)

Мовні звички молодих людей визначаються думкою однолітків. Можна констатувати, що це формує їх повсякденне життя, звички в одязі та поведінці. Багато людей мають справу з використанням мови молодими людьми, і їх оцінка також демонструє різнобарвну картину. Моя мета полягала в тому, щоб вивчити використання мови учнями ліцею Лайоша Кошута в Берегові, зібрати мовні розробки учнів і згрупувати їх за різними аспектами. Я буду спостерігати, як і в яких рамках це питання розглядається в шкільній освіті, а також дослідження оцінювання мовних варіантів у шкільному середовищі та представлення особливостей усного перекладу на уроках угорської мови.

Під час моїх досліджень у середній школі Лайоша Кошута в Берегшасі я зібрав 215 слів і виразів. Виходячи з різних класифікацій, я можу сказати, що зібрані мною студентські мовні вислови демонструють колоритну картину, вони різноманітні як тематично, так і за порядком слів і будовою.

Вивчення різновидів мови є невід'ємною частиною шкільної програми. Під час свого дослідження я також мав справу з думкою вчителів-практиків щодо використання мови учнями. Під час емпіричного анкетування мене цікавила думка вчителів щодо використання мови учнями. Я дійшов висновку, що вчителі знають мовні вислови учнів, але очікують, що учні вживатимуть їх у відповідному середовищі.

У зв'язку з написанням моєї дипломної роботи та оцінкою дослідження можу сказати, що берегівські студенти користуються студентськими мовними напрацюваннями, що робить їхнє використання мови більш цікавим, але вульгаризми не властиві їхньому словниковому запасу. Якщо учні зможуть використовувати створені ними утворення в правильному середовищі та в правильній ситуації, вони зможуть зробити нашу мову красивішою та барвистішою.

REZÜME (angol nyelven)

The language habits of young people are determined by the opinions of their peers. We can state that this shapes their everyday lives, their dressing and behavioral habits. Many people are concerned with the language use of young people, and their assessment also shows a colorful picture. My goal was to examine the language use of students at the Kossuth Lajos Lyceum in Beregszászi, collect developments in student language, and group them according to various aspects. To observe how and within what framework this issue is addressed in school education, and to explore the assessment of language variants in the school environment, and to present the specifics of interpretation in Hungarian language classes.

During my research at the Kossuth Lajos Lyceum in Beregszászi, I collected 215 words and expressions. Based on the various categorizations, I can say that the student language expressions I collected show a colorful picture, they are varied both thematically and in terms of word types and structure.

The teaching of language variants is an integral part of the school curriculum. The curriculum devotes 2 hours to this topic. This is how it appears on the pages of the textbook, and we can read about this topic in the 11th grade textbook. During my research, I also dealt with the opinion of practicing teachers about students' language use. During the empirical questionnaire research, I was curious about the opinions of teachers regarding students' language use. I came to the conclusion that teachers know the student language expressions, but they expect students to use them in an appropriate environment.

In connection with writing my thesis and evaluating the research, I can state that the students of Beregszász use the student language developments, which makes their language use more interesting, but vulgarism is not typical of their vocabulary. If students can apply the formations they have created in the right environment and in the right situation, then they can also make our language more beautiful and colorful.

MELLÉKLET

1. számú melléklet

A Beregszászi Kossuth Lajos Líceum épületének jobb szárnya.

A líceum udvara és az elemi osztályoknak helytadó épülete

2. számú melléklet

A pedagógusok véleménye a diákok nyelvhasználatáról

1. Neme:

Nő

Férfi

2. Születési éve:

3. Iskolai végzettsége:

a) általános iskola

b) középiskola

c) szakiskola

d) főiskola

e) egyetem

f) doktori képzés

4. Melyik nyelvet tekinti anyanyelvének

a) magyar

b) ukrán

c) orosz

d) egyéb

5. Mi a véleménye a diáknyelv jelenségéről a magyar nyelvben?

6. Mi a véleménye a diáknyelvi fejleményekről, annak mennyiségéről a fiatalok/tanítványai körében?

7. Milyen gyakran tapasztalja az órákon (főként, ha a diák épp Önnel kommunikál), hogy tanítványai új fejleményeket használnak?

- a) szinte minden órán
- b) ritkán, de megesik
- c) alig párszor
- d) egyáltalán nem

8. Milyen gyakran tapasztalja, hogy tanítványai a diáknyelv fejleményeit használják szünetben, vagy épp, amikor NEM Önnel kommunikálnak?

- a) folyamatosan
- b) gyakorta
- c) ritkábban
- d) szinte soha

9. Mennyire jellemző, hogy tanítványai vagy más fiatalok diáknyelvi fejleményeket használnak az internetes felületeken való megnyilvánulásaikban?

- a) főként interneten használják
- b) gyakran olvasom a közösségi oldalakon
- c) ritkábban látok ilyesmit
- d) nem igazán jellemző

10. Mennyire zavarja Ön a diáknyelvi fejlemények használata a fiatalok/tanítványai körében? Egytől ötig terjedő skálában értékelje, melyben az egyes szám jelöli azt, hogy „nagyon zavar a tanítványaim és a fiatalok nyelvhasználata”, az ötös szám pedig a „nem zavar különösebben” válaszlehetőséget jelöli.

11. Mikor zavarja többnyire a diákok nyelvhasználata? 1-től 3-ig terjedő skálán értékeljen!

- a) órán, amikor a diák éppen felel
- b) órán, amikor a diák a tanárral kommunikál
- c) órán, ha a diákok egymás között használnak szlenget
- d) a diákok internetes megnyilvánulásaiban

12. Használ-e Ön diáknyelvi az iskolában, a diákokkal való kommunikációban?

- a) igen
- b) nem
- c) ritkán

13. Használ-e Ön diáknyelvi szavakat, amikor kollégáival beszélget?

- a) igen
- b) egyáltalán nem
- c) ritkán

14. Használ-e Ön szlenget a magánéletében, esetleg tinédzser gyermekével vagy egyéb fiatal rokonával való kommunikációban?

- a) igen
- b) nem igazán
- c) ritkán

15. Kérem soroljon fel néhány kifejezést, amelyet diákjaival/kollégákkal/magánéletben használ?